

Η ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΙΣΩΝΟΣ

(57 - 55 Π.Χ.)

Α' Ἡ παραχώρησις τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας εἰς τὸν Πείσωνα

Οὐδεμία ἐμπεριστατωμένη καὶ ἀντικειμενικὴ μελέτη ἐγράφη περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ δράσεως τοῦ ἀνθυπάτου L. Calpurnius Piso Caesoninus στηριζομένη ἐφ' ὧν τῶν ὑπαρχουσῶν πηγῶν, τὰ δὲ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γραφέντα ¹ ἐπαναλαμβάνουν ἀκρίτως τὰς κατηγορίας τοῦ Κικέρωνος, ὁ ὅποιος ἐκ προσωπικῆς ἀντιπαθείας πρὸς τὸν Πείσωνα παρουσίασε χειρίστην τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας του.

Πόσον ὅμως ἡ προσωπικὴ ἐμπάθεια καὶ ἡ πολιτικὴ σκοπιμότης εἶναι δυνατὸν νὰ παραποιήσουν τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα, μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Κικέρωνος, ὁ ὅποιος, ἂν καὶ τοσοῦτον κατηγορήσῃ τὸν ἀνθύπατον διὰ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ δράσιν του, δὲν ἐδίστασεν ἀργότερον νὰ ἐπαινέσῃ τὸν Πείσωνα ἀποκαλῶν αὐτὸν ἐν τῇ Συγκλήτῳ ἄξιον ὑπατικὸν καὶ εἰσηγητὴν ἀρίστης γνώμης, ὅταν ἡ πολιτικὴ του γραμμὴ συνέπιπτε μετὰ τῆς ἰδικῆς του ².

Στενοτάτῃ ἄλλωστε φιλίᾳ συνέδεε παλαιόθεν τοὺς δύο πολιτικοὺς ἄνδρας, ὥς

1) Περὶ τῆς ἐν γένει δράσεως τοῦ Πείσωνος, ἴδε: Fr. Münzer, RE III, 1899, στ. 1387—1390 (ἐν λ. Calpurnius, ἀρ. 90). W. Drumann · P. Groebe, Geschichte Roms, Leipzig 1902, τ. II^ο σσ. 55—65. E. Ciaceri, Clcerone e i suoi tempi, Genova 1941, τ. II^ο, σσ. 48,52, 102—103, 111—114. 381 S. Accame, Il dominio Romano in Grecia, Roma 1946, σσ. 104—105. T. Broughton, The Magistrates of the Roman Republic, New York 1952, τ. II, σσ. 193—194. 202—203. 210—218. 247—248. Supplement, σ. 13. R. Syme, The Roman Revolution, Oxford 1960, σσ. 36,66, 135—136, 149—150, 517. Περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ λοιπῇ Ἑλλάδι δράσεώς του, ἴδε G. Hertzberg (μετάφρ. Π. Καρολίδου), Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, Ἀθῆναι 1902, τ. I σσ. 538—542. J. Hatzfeld, «L. Calpurnius L. f. Piso, proconsul de Grèce», εἰς B.C.H. 33, 1909, σσ. 522—525. F. Durbach, Choix d'inscriptions de Délos, Toulouse 1923, ἀρ. 163 καὶ 164 (=I. de Délos, ἀρ. 1737). H. Bloch, «L. Calpurnius Piso Caesoninus in Samothrace and Herculeum», εἰς A.J.A. 44, 1940, σσ. 485—493. M. Rostovtzeff, The social and economic history of the Hellenistic world, Oxford 1941, σσ. 986—989. σσ. 1574—1575 (σημ. 81—91). J. Cormack, «L. Calpurnius Piso», εἰς A.J.A. 48, 1944, σσ. 76—77. R. Syme, «Piso and Veranius in Catullus» εἰς Classica et Mediaevalia 17, 1956, σσ. 129—134. Θ. Σαρικακὴ, «Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἠπείρου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας» εἰς Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1964, σσ. 110—112.

2) Cicero, Philippica I, 14—15.

πιστοῦται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κατὰ τὰς ὑπατικές ἐκλογὰς τοῦ ἔτους 59 π.Χ. ὁ Κικέρων εἶχεν ἡγηθῇ τῆς ψηφοφορίας διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πείσωνος ὡς ὑπάτου ¹.

Λόγῳ ἀκριβῶς τῆς φιλίας ταύτης, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ αὐτῶν συγγενείας, ἤλπιζεν ὅτι θὰ τύχῃ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Πείσωνος, ὅτε κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ ἔτους 58 π.Χ. συνεζητεῖτο εἰς τὰ comitia plebis tributa τὸ νομοσχέδιον (rogatio) τοῦ διαβοήτου δημάρχου Ποπλίου Κλωδίου de capite civis Romani ², τὸ ὁποῖον ἐμμέσως ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Κικέρωνος, διότι οὗτος εἶχε διατάξει τὸ 63 π.Χ. ὡς ὑπάτος τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁπαδῶν τοῦ Κατιλίνα ἄνευ δικαστικῆς διαδικασίας. Κατὰ τὴν κρίσιμον ὥμως διὰ τὸν Κικέρωνα συζήτησιν ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Κλωδίου, τί φρονεῖ περὶ τοῦ νομοσχεδίου τούτου, ἀπήντησεν ὁ Πείσων ὅτι οὐδεμίαν ὥμην καὶ ἀπάνθρωπον πράξιν ἐγκρίνει ³, τοῦτο δὲ τοσοῦτον ἐξώργισε τὸν Κικέρωνα, ὥστε ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἐθεώρησεν αὐτὸν ἄσπονδον ἐχθρόν του καὶ ἐστράφη κατ' αὐτοῦ μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς συντριπτικῆς ρητορικῆς του ⁴.

¹ Ἐγκαταλειπόμενος ἤδη ὑπὸ πάντων τῶν φίλων του ὁ Κικέρων, ἀφοῦ καὶ ὁ

1) αὐτόθι, Post red. in sen., 17: me adfinum tuum, quem tuis comitiis praerogativae primum custodem praefecerat. Pro Sestio, 20: mihi homines . . . gratulabantur, quod habiturus essem . . . cum amicum et adfinem, tum etiam fortem et gravem consulem, πβλ. in Pisonem, 11. Post red. ad Quir., 11.

2) Διὰ τοῦ νομοσχεδίου τούτου πᾶς Ρωμαῖος πολίτης γενόμενος αἷτιος ἐκτελέσεως συμπολίτου του ἄνευ προηγουμένης καταδικαστικῆς αποφάσεως τῶν comitia centuriata ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐγκαταλείψῃ ἀμέσως τὴν Ρώμην, πβλ. J. Carcopino, Histoire Romaine, Paris 1950, σσ. 765—766 (εἰς τὴν σειρὰν G. Glotz, τ. II 2).

3) Cicero, in Pisonem, 14: interrogatus . . . respondes . . . crudelitatem tibi non placere, πβλ. post red. in sen., 17. Δίωνα Κάσιον 38, 16, 6: καὶ πυθομένου τοῦ Κλωδίου τίνα γνώμην περὶ τῶν γεγραμμένων ἔχοι, εἶπεν (ὁ Πείσων) ὅτι οὐδέν μοι οὔτ' ὥμὸν οὔτε σκυθρωπὸν ἔργον ἀρέσκει, πβλ. Ciaceri, ἔ.ἀ., II², σσ. 48—49.

4) Οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ (Münzer, ἔ.ἀ. σ. 1388. Carcopino, ἔ.ἀ., σ. 765 κ.ἀ.) ἀκολουθοῦντες τὸν Κικέρωνα ἀποδίδουν συνήθως τὴν μεταστροφὴν τοῦ Πείσωνος εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Κλωδίου ὅτι θὰ τύχῃ, ὡς καὶ ὁ συνάρχων Γαβίνιος, ἐπαρχίας τῆς ἐκλογῆς του. Ἡ σύμπραξις τῶν ὑπᾶτων μετὰ τοῦ περιφήμου δημαγωγοῦ εἶναι βεβαίως γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ἀλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ Πείσωνος εἶναι δυνατόν, νομίζομεν, νὰ ὑπηγορεύθῃ ἐκ λόγων ὅπως ἀσχετῶν πρὸς τὴν σύμπρασιν ταύτην. Πράγματι ὁ Δίων Κάσιος (38, 16, 5, πβλ. Πλουτάρχου Κικέρων 31, 4), ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν πηγὴν μας περὶ τῶν γεγονότων, ἀναφέρει ὅτι ὁ Πείσων, ὅστις ἐφαίνετο εὐνοϊκῶς διακείμενος πρὸς τὸν Κικέρωνα, προσεπάθησε κατ' ἄρχας νὰ πείσῃ τὸν Κικέρωνα νὰ ἐξέλθῃ κρυφίως ἐκ τῆς Ρώμης, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ἦτο ἄλλως ἀδύνατον νὰ σωθῇ ἐκ τῆς μανίας τοῦ Κλωδίου, καὶ ὅτι μόνον ἀφοῦ διεπιστάσων ὅτι οὗτος δὲν ἐπείθετο, ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τὴν δῆλωσιν ταύτην. Τοῦτο προφανῶς σημαίνει ὅτι ὁ Πείσων ἐκῆδετο τῆς σωτηρίας τοῦ ἐπιφανοῦς ρήτορος, εἰς ἐποχὴν μάλιστα καθ' ἣν οἱ ἄλλοι φίλοι του, ὡς ὁ Πομπήιος καὶ ὁ Κράσσος, φοβούμενοι ἴσως τὸν πανίσχυρον δημαγωγὸν τὸν εἶχον ἐγκαταλείψει (Δίων Κάσιος 38, 17). Ἡ ἀπάντησις ἄλλωστε τοῦ Πείσωνος, ἡ ὁποία συνεφάνει πρὸς τὴν καθόλου μετριοπαθεῖ πολιτικὴν του (πβλ. R. Syme, The Roman Revolution, σσ. 62, 66, 136, 517), διευτυπώθη κατὰ τοιοῦτον διπλωματικὸν τρόπον, ὥστε ἦτο φανερόν ὅτι ἐστρέφετο ὅχι μόνον κατὰ τοῦ Κικέρωνος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Κλωδίου, τοῦ ὁποῖου τρόπον τινὰ ἐπεδίωκε νὰ περιστείλῃ τὰς ἀκρότητας.

Πομπήιος ἀκόμη ζήτηθη νὰ τὸν βοηθήσῃ, καὶ κινδυνεύων πλέον καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς του ἠναγκάζετο ἄκων νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ρώμης.

Τὸ πεδῖον ἦτο τὴν ἑλθεῖν εἰς τὸν Κλώδιον, ὁ ὁποῖος μετὰ τινὰς ἡμέρας εἰσῆγεν εἰς τὰ comitia δεύτερον νομοσχέδιον, τὸ ὁποῖον ἐστρέφετο ὀνομαστικῶς πλέον κατὰ τοῦ Κικέρωνος. Ὁ ψηφισθεὶς νόμος ¹ τοῦ Κλωδίου ἀπεστέρει τὸν ἐπιφανῆ ρήτορα aqua et igni, ὥριζε τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας του καὶ ἀπηγόρευεν εἰς αὐτὸν νὰ πλησιάζῃ τὴν Ρώμην εἰς ἀκτῖνα 500 μιλίων (lex Clodia de exsilio Ciceronis) ².

Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Κικέρωνος ἡμείφθησαν οἱ ὕπατοι διὰ τὴν παρασχεθεῖσαν εἰς τὸν Κλώδιον ὑποστήριξιν διὰ τῆς παραχωρήσεως δύο στρατιωτικῶς σημαντικῶν ἐπαρχιῶν, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἀπεστέλλοντο μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ὑπατείας των περιβεβλημένοι ἐκτάκτους ἐξουσίας. Πράγματι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἀπεφασίζετο ἡ ἐξορία τοῦ Κικέρωνος, καὶ τὴν αὐτὴν μάλιστα ὥραν, ὡς τονίζει ὁ Κικέρων ³, ἐπέτυχεν ὁ Κλώδιος νὰ ψηφισθῇ ἕτερον νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὁποίου παρεχωρεῖτο εἰς μὲν τὸν Πείσωνα ἡ Μακεδονία, εἰς δὲ τὸν A. Gabinius, τὸν συνάρχοντα τοῦ Πείσωνος ἐν τῇ ὑπατείᾳ, ἡ Συρία ⁴, οἱ ὁποῖοι οὕτως ἄνευ κληρώσεως καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὑπατικοῦ ἔτους ἐλάβανον ἐπαρχίας διαφόρους ἐκείνων, τὰς ὁποίας εἶχεν ὀρίσει ἡ Σύγκλητος πρὸ τῆς ἐκλογῆς των ὡς ὑπά-

1) Cicero, de domo sua, 47: velitis iubeatis ut M. Tullio aqua et igni interdicator? πβλ. Pro Sestio, 65. Δίων Κάσιος 38, 17. Ἴδε Carcopino, ἔ.ἀ. σσ. 766—767 μετὰ τῶν σημ. 72 καὶ 73, ὅπου ἀναφέρονται αἱ λοιπαὶ ἀρχαῖαι μαρτυρίαι, ὡς καὶ τὰ συναφῆ χρονολογικὰ προβλήματα. Ὁ ψηφισθεὶς νόμος ἦτο πράγματι plebiscitum, ἐφ' ὅσον εἶχεν ἐγκριθῇ ὑπὸ τῶν comitia plebis tributa, πβλ. Th. Mommsen, Römisches Strafrecht, Berlin 1955, σ. 978, σημ. I. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς lex ἀπὸ τοῦ plebiscitum, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁμοίως ἰσχύον νόμου, πβλ. Mommsen, αὐτόθι, σ. 150, σημ. 2 καὶ 3. 159, σημ. 2.

2) Ὁ Κικέρων μετέβη ἀρχικῶς μὲν εἰς Ν. Ἰταλίαν, ἀκολούθως δὲ διὰ τοῦ Βρινδησίου ἐπλευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν (Δίων Κάσιος 38, 18). Διέτριψε τὸν περισσότερον χρόνον τῆς ἐξορίας του εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Δυρράχιον (πβλ. W. Teuffel, Geschichte der römischen Literatur, Leipzig 1916, I^a, σ. 357), ὅπου καὶ προέβη εἰς ἐπίπονον ἔρευναν περὶ τῶν καταχρήσεων τοῦ Πείσωνος, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει (in Pisonem, 83). Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐκ τῆς ἐξορίας (Σεπτέμβριος τοῦ 57 π.Χ.) κατηγορήσε τὸν ἀνθύπατον, πρῶτον μὲν εἰς τὸν Pro Sestio λόγον του, ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν de provinciis consularibus καὶ τέλος εἰς τὸν in Pisonem.

3) Pro Sestio, 53: illo, inquam, ipso die—die dico, immo hora atque etiam puncto temporis eodem mihi reiue publicae perniciēs, Gabinius et Pisoni provincia rogata est, πβλ. M. Gary, CAH, IX (1951), σ. 527. Ἐσφαλμένως ἄρα ὁ Cicero (ἔ.ἀ. II^a, σ. 52) στηριζόμενος εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρει ὅτι ἡ lex Vatinia, δι' ἧς παρεχωρεῖτο ἡ Γαλατία εἰς τὸν Καίσαρα, καὶ ἡ lex Clodia, δι' ἧς παρεχωρεῖτο ἡ Μακεδονία εἰς τὸν Πείσωνα καὶ ἡ Συρία εἰς τὸν Γαβίνιον, ἐψηφίσθησαν ταυτοχρόνως, ὡς καὶ ὅτι μετὰ τὴν ψηφισιν τῶν ἀνωτέρω νόμων ἐψηφίσθη ἡ lex Clodia de exsilio Ciceronis.

4) Ὁ Γαβίνιος ἀρχικῶς εἶχε λάβει τὴν Κιλικίαν (Cicero, Pro Sestio, 55. de domo sua, 23), διὰ τοῦ νόμου ὅμως τοῦ Κλωδίου παρεχωρήθη εἰς αὐτὸν ἡ Συρία, ἡ ὁποία εἶχε παραχωρηθῇ προηγουμένως εἰς τὸν P. Lentulus (in Pisonem, 50).

των, συμφώνως πρὸς τὴν *lex Sempronia de provinciis consularibus*¹. Ἐφ' ὅσον ὁ Κικέρων² ρητῶς ἀναφέρει ὅτι αἱ ἐπαρχίαι παρεχωρήθησαν *nominatim* εἰς τοὺς ὑπάτους, ἔπεται ὅτι ὀνομαστικῶς ἀνεγράφετο εἰς τὸν νόμον ἡ παραχώρησις τῶν ἐπαρχιῶν τούτων εἰς αὐτούς. Ἐσφαλμένως ἄρα δέχεται ὁ Mommsen³ ὅτι δὲν ἀνεγράφοντο αἱ ἐπαρχίαι εἰς τὸν νόμον τοῦ Κλωδίου.

Κατὰ παράβασιν τῆς *lex Julia de repetundis*⁴, ἡ ὁποία ἐπροστάτευε τὰς ἐλευθέρους πόλεις ἀπὸ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν Ρωμαίων, ἡ Ἑλλάς μετὰ τῆς Ἀχαΐας, Βοιωτίας, Θεσσαλίας καὶ τῆς ἐλευθέρους πόλεως τῶν Ἀθηναίων προσετέθη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πείσωνος, ὁ ὁποῖος οὕτως ἡδύνατο νὰ χρησιμοποιεῖ ἐλευθέρως τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς πόρους ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος⁵, ἐπειδὴ προφανῶς ἡ Μακεδονία μόνη δὲν ἐπῆρκει εἰς τὰς δαπάνας καὶ τὰ βάρη τοῦ πολέμου, τὸν ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ διεξαγάγῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του.

Ὁ Πείσων ἐστρατολόγησεν ἐν Ἰταλίᾳ ἰσχυρὸν στρατόν⁶, ἔλαβεν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, *vasarii nomine*, μέγα χρηματικὸν ποσόν⁷, ἐπέλεξεν ὁ ἴδιος κατὰ τρόπον ἀπαρέσκοντα εἰς τὴν Σύγκλητον τοὺς ἀξιωματικοὺς του⁸, καί, ἅμα τῇ λήξει τῆς ὑπατείας του, ἀνεχώρησε, διαρκοῦντος τοῦ χειμῶνος, διὰ τὴν Μακεδονίαν⁹.

1) Cicero, de domo sua, 24: *provincias consularis . . . C. Gracchus . . . ut necesse esset quotannis constitui per senatum . . . lege sanxit . . .* Περὶ τῆς *lex Sempronia*. Ἰδε Th. Mommsen, *Römische Staatsrecht*, Basel 1952 (ἔκδ. Γ'), I, 54. 283. II, 217. III, 1086. 1101.

2) De domo sua, 23 καὶ 24.

3) ἔ. ἀ. II, 109 σημ. 2. III, σ. 1105, σημ. 4, πβλ. J. Cobban, *Senate and Provinces* (78—49), Cambridge 1935, σσ. 93—94.

4) Cicero, in *Pisonem*, 37: *nam lege Caesaris iustissima atque optima populi liberi plane et vere erant liberi*. 50: *lex . . . Julia de pecuniis repetundis*, πβλ. de prov. cons., 7. de domo sua, 23. Hertzberg, ἔ. ἀ. I, σ. 540, Accame, ἔ. ἀ., σ. 104.

5) Cicero, in *Pisonem* 37: *omnis erat tibi Achaia, Thessalia, Athenae, cuncta Graecia*. De domo sua, 60: *totam Achaia, Thessalia, Boeotiam, Graeciam*, πβλ. Πλουτάρχου Κικέρων 30, 1: καὶ τῶν ὑπάρχοντων ἑκατέρω μεγάλας ἐπαρχίας ἐψήφισαντο . . . Ἡ πληροφορία πάντως τοῦ Κικέρωνος (de domo, 55), καθ' ἣν ἀμφοτέροι οἱ ὑπατοὶ ἔλαβον *infinutum imperium*, εἶναι προφανῶς ρητορικὴ ὑπερβολή, καθ' ὅσον τοῦτο θὰ ἐσήμαινεν ὅτι ἡ ἐξουσία τῶν ἀνθυπάρχοντων ἐξετείνετο ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ Κράτους, τοῦθ' ὅπερ εἶναι βεβαίως ὅλως ἀπίθανον, πβλ. Mommsen, ἔ. ἀ. II, σ. 654—655. Cobban, ἔ. ἀ. σ. 94.

6) Cicero, in *Pisonem*, 37: *habebas exercitum tantum quantum . . . tua libido conscripserat*, πβλ. 50 *orbabas Italiam iuventute*

7) αὐτόθι, 86: *Nonne sestertium centies et octogies, quod quasi vasarii nomine . . . ascripseras, ex aerario tibi adtributum Romae in quaestu reliquisti?* πβλ. 37 καὶ 57, de domo, 55. Οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των ἐλάμβανον ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου (*aerarium*), ὡς ἐξοδα ταξιδίου, ὠρισμένον χρηματικὸν ποσόν (*vasarium*), τὸ ὁποῖον παρεχωρεῖτο εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τύπον ἀποζημιώσεως, πβλ. A. Bouché · Leclercq. *Manuel des Institutions Romaines*, Paris 1886, σ. 227, πβλ. Mommsen. ἔ. ἀ. I, σ. 296, μετὰ τῆς σημ. 1.

8) Cicero, in *Pisonem*, 88. de domo sua, 55, pro Rab. Postumo, 19.

9) Cicero, pro Sestio, 71: *abiit ille annus . . . exierunt duo vulturii paludati*. In *Pisonem*, 57: *cum mare . . . hieme transibas*, πβλ. 31.

Β' Ἡ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Πείσωνος κατάστασις εἰς τὴν Μακεδονίαν

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν Μιθριδατικῶν πολέμων ἡ Μακεδονία ἐδοκιμάσθη σκληρῶς ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βορείων γειτόνων της, πρῶτος δὲ ὁ Σύλλας διεξήγαγεν ἀγῶνας κατ' αὐτῶν, ἵνα τοὺς ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς ἐπαρχίας ¹.

Τοὺς ἀγῶνας συνέχισαν οἱ διοικηταὶ τῆς Μακεδονίας ², τινὲς ἐκ τῶν ὁποίων ἐσημείωσαν ἀξιολόγους ἐπιτυχίας. Σημαντικαὶ ἰδίως ἦσαν αἱ νῆκαι τοῦ C. Scribonius Curio (75—73), ὁ ὁποῖος ὑπέταξε τοὺς Δαρδάνους καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἰστρου ³, ὡς καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ M. Terentius Varro Lucullus (72—70), ὁ ὁποῖος ἐπολέμησε νικηφόρως κατὰ τῶν Βασταρνῶν καὶ ὑπέταξε τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τοῦ Εὐξείνου, ἀπὸ τῶν Τόμων μέχρι τῆς Ἀπολλωνίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον παραμείνει μέχρι τότε ἐλεύθεραι ⁴.

Ἀλλὰ παρὰ τὰς ἐπιτυχίας ταύτας ἡ ἡσυχία εἰς τὴν Μακεδονίαν δὲν ἐξησφαλίσθη. Οἱ Δάρδανοι μετὰ τινα ἔτη ἐπανεστάτησαν καὶ ἐπέφερον βαρεῖαν ἥτταν εἰς τὸν ἐκστρατεύσαντα κατ' αὐτῶν C. Antonius Hybrida (62—60), τὴν αὐτὴν δὲ τύχην εἶχε καὶ ἡ ἐτέρα ἐκστρατεία τοῦ Ἀντωνίου ἐναντίον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τοῦ Εὐξείνου, αἱ ὁποῖαι ὁμοίως ἐπανεστάτησαν πιεζόμεναι ἴσως ὑπὸ τῶν ἐπιτάξεων τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας. Οἱ Ἕλληνες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Βασταρνῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπροξένησαν σοβαρὰν ἥτταν εἰς τὰς Ρωμαϊκὰς δυνάμεις ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως Ἰστρου ⁵. Ὀλόκληρος ἡ μεταξὺ Αἴμου, Εὐξείνου καὶ Οἴσκου περιοχὴ, ἡ ὁποία εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τῶν ἀνθυπάτων C. Curio καὶ M. Lucullus, ἐξέφυγε προσωρινῶς ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, οἱ δὲ Θράκες, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀκολουθήσει ὡς σύμμαχοι τὸν Ἀντώνιον εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν ἐκστρατείαν του, ἐπανήρχισαν τὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν ⁶.

Ὅθεν ὁ C. Octavius, ὁ πατήρ τοῦ Αὐγούστου, ὁ ὁποῖος διεδέχθη τὸν Ἀντώνιον εἰς τὴν ἐπαρχίαν (59 π.Χ.), ὑπεχρεώθη νὰ διεξαγάγῃ σκληροὺς ἀγῶνας

1) Ἀππιανοῦ Μιθριδ., 55, πβλ. Livius, Periochae, 83. Πλουτάρχου Σύλλας, 23.

2) Τὰ ὀνόματα τῶν διοικητῶν τῆς Μακεδονίας δίδονται ὑπὸ τῶν. Fr. Geyer, RE XIV (1928), στ. 764—765. W. Jashemski, The origins and history of the proconsular and the propraetorian imperium to 27 B. C., Illinois 1950, σσ. 129—131, πβλ. T. Broughton, «Notes on Roman magistrates», εἰς Historia 2, 1953/4, σ. 213 (διὰ τὰ ἔτη 64—49 π. Χ.).

3) Cicero, in Pisonem, 44. Sallustius, Historiae III, 3, ἀπόσπ. 49—50 (ἐκδ. Mau-renbr.). Livius, Periochae, 92. 95. Frontinus, Strateg. IV, I, 43. Florus I, 39, 6 (ἐκδ. Rossbach). Eutropius VI, 2. Orosius V, 23, 20.

4) Sallustius, ἐ.δ., III, 3, ἀποσπ. 50—51. Livius, Periochae, 97. Ἀππιανοῦ Ἰλλυρ., 30. Florus I, 39, 6. Ammianus Marcell. XXVII, 4, 11. Eutropius VI, 7, 8, καὶ 10. Orosius VI, 3, 2—4. Τὰ ὀνόματα τῶν καταληφθεισῶν ὑπὸ τοῦ Λουκούλλου πόλεων δίδονται ὑπὸ τοῦ Εὐτροπίου (VI, 10).

5) Δίων Κάσσιος 38, 10, 1—3. 51, 26, 5, πβλ. Livius, Periochae, 103. Julius Obsequens, 61α.

6) πβλ. C. Patsch, Beiträge zur Völkerkunde von Südosteneuropa, V, 1933 σ. 40 (εἰς Wien Sitzungsberichte, Philol.—Histor. Klasse 214, Abh. 1).

έναντίον τῶν Βησῶν, ὡς καὶ ἐναντίον ἄλλων Θρακικῶν φυλῶν, αἱ ὁποῖαι παρην-
ώχλουν τὴν ἐπαρχίαν ¹. Οὐτε ὁμως οἱ ἀγῶνες οὔτοι οὔτε οἱ ἀγῶνες τοῦ L. Apu-
leius Saturninus ², ὁ ὁποῖος τὸν διεδέχθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν (58 π.Χ.), ἐπέτυχον
νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν τάξιν, διὸ καὶ ὑπεχρεώθη ἡ Σύγκλητος νὰ προβῇ εἰς τὴν
λῆψιν συντόνων μέτρων.

Ταῦτα ἐξηγοῦν διατὶ ἐδόθη ἰσχυρὸς στρατός, ὡς καὶ ἔκτακτοι ἐξουσίαι, εἰς
τὸν διάδοχον τοῦ Σατουρνίνου L. Calpurnius Piso, τὸν ὑπατον τοῦ ἔτους 58 π.Χ. ³.

Ὁ Λεύκιος Πείσων εἶναι γνωστός εἰς τὴν ἱστορίαν ὑπὸ δύο διαφορετικὰς
καὶ ἐν πολλοῖς ἀντιφατικὰς ὕψεις. Ἡ πρώτη ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ δρᾶσίν του
καὶ παρουσιάζει αὐτὸν μετριοπαθῆ εἰς τὰς πολιτικὰς του κατευθύνσεις ⁴, συντη-
ρητικὸν εἰς τὰς θρησκευτικὰς του πεποιθήσεις ⁵, θιασώτην τῆς παλαιᾶς Ρωμαϊ-
κῆς ἀρετῆς ⁶, ἀλλὰ καὶ θαυμαστὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐραστὴν τῆς Ἑλ-
ληνικῆς τέχνης καὶ φιλοσοφίας ⁷, προστάτην τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ φιλοσό-
φων ⁸. Ἡ δευτέρα ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ δρᾶσίν του ὡς ἀνθυπάτου καὶ
παρουσιάζει αὐτὸν ἀδαῆ καὶ ἀνίκανον στρατηγόν, ἀδυνατοῦντα νὰ ἀντιμετωπίσῃ

1) Suetonius, Augustus, 3. Velleius Paterc. II, 59. Ὁ Ὀκτάβιος ἔλαβε τὸν τίτλον
τοῦ *imperator* διὰ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ νίκας του, πβλ. Dessau, 47 : C. Octavius . . . pater
Augusti . . . *imperator appellatus ex provincia Macedonia*.

2) Λόγῳ ἐλλείψεως πληροφοριῶν περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ δράσεως τοῦ Σατουρνίνου
(πβλ. Klebs, RE, II, 1896, στ. 269, ἀρ. 30, ἐν λ. «Appuleius»), δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν
εἰς ποίαν ἀκριβῶς κατάστασιν παρέλαβε τὴν ἐπαρχίαν ὁ Πείσων, ὁ διάδοχος τοῦ Σατουρνίνου.
Βιβλιογραφίαν σχετικὴν πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῶν μετὰ τὸν Σύλλαν διοικητῶν τῆς Μακεδονίας
ἐναντίον τῶν ἀπὸ βορρᾶ βαρβάρων δίδει ὁ Rostovtzeff, ξ.α., σ. 1574, σημ. 80.

3) Στερούμεθα εἰδήσεων περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἤρξε τὰ διάφορα ἀξιώματα τοῦ
cursus honorum ὁ Πείσων. Ἐπειδὴ ὁμως ἀναφέρει ὁ Κικέρων (in *Pisonem*, 2) ὅτι ἀνῆλθεν
οὗτος εἰς αὐτὰ χωρὶς νὰ σημειώσῃ ἀποτυχίαν κατὰ τὴν ἐκλογὴν του, ὁ Broughton (ξ.α.
Supplement, σ. 13) χρονολογεῖ τὴν μὲν ταμείαν (*quaestura*) εἰς τὸ 70, τὴν ἀγορανομίαν
(*aedilitas*) εἰς τὸ 64 καὶ τὴν στρατηγίαν (*praetura*) εἰς τὸ 61. Ὑπατος (*consul*), ὡς εἶδο-
μεν, ἦτο τὸ 58 π.Χ., τιμητὴς (*censor*) δὲ ἐξελέγη τὸ 50. Ἐχομεν πολλὰς πληροφορίας περὶ
τῆς δράσεώς του ὡς ὑπάτου, ἀνθυπάτου καὶ τιμητοῦ, οὐδεμίαν ὁμως πληροφορίαν ἔχομεν περὶ
τῆς δράσεώς του ὡς ταμίου, ἀγορανόμου καὶ στρατηγοῦ. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ R. Syme (εἰς
Classica et Mediaevalia 17, 1956, σσ. 129—134), καθ' ἣν ὁ Πείσων διώκησεν ὡς *pro-*
praetor τὴν *Hispania Citerior*, εἶναι λίαν προβληματικὴ, ὡς ἄλλωστε ἀναφέρει καὶ ὁ ἴδιος ὁ
συγγραφεὺς (σ. 134).

4) πβλ. R. Syme, *The Roman Revolution*, σσ. 62, 66, 136, 517.

5) πβλ. *Tertullianus Apologeticus* VI, 8. *Ad Nationes* I, 10. *Arnobius* II, 73,
ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Πείσων ἀντετάχθη εἰς τὴν εἰσδοχὴν τῶν Αἰγυπτιακῶν θεοτήτων εἰς τὸ
Καπιτώλιον.

6) πβλ. Cicero, *pro Sestio*, 19, ὅπου εἰρωνικῶς ὁ Πείσων καλεῖται *imago anti-*
quitatis, πβλ. Bloch, ξ.α., σ. 489.

7) Ὁ Πείσων κατὰ τὸν Κικέρωνα (in *Pisonem*, 68—70) ἦτο ὁπαδὸς τῆς Ἐπικουρείου
φιλοσοφίας.

8) Ὁ Πείσων ἦτο πάτρων τοῦ Ἐπικουρείου φιλοσόφου καὶ ποιητοῦ Φιλοδήμου τοῦ
Γαδαρηνοῦ, Cicero in *Pisonem*, 68. *Asconius*, in *Pisonianam*, 68 σ. 16, 12, ἐκδ. Clark,
πβλ. Bloch, ξ.α. 490. Ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος (in *Pisonem*, 67) ἀναφέρονται ἀνωνύμως καὶ ἄλλοι
Ἕλληνες, ἵσως φιλόσοφοι, εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Πείσωνος.

ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὸν ἐχθρόν, ἀδιαφοροῦντα διὰ τὴν τύχην τῶν στρατιωτῶν του, φερόμενον σκαιῶς πρὸς πάντας τοὺς ὑφισταμένους του, ἐκμεταλλευόμενον ἀσυστόλως τοὺς πάντας, ἐντοπίους καὶ Ρωμαίους διαβιοῦντας εἰς τὴν ἐπαρχίαν, μὴ διστάζοντα δὲ χάριν χρηματισμοῦ νὰ καταφύγῃ ἀκόμῃ καὶ εἰς τὸ ἔγκλημα.

Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι δυστυχῶς περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ δράσεώς του νὰ στηριχθῶμεν ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὸν Κικέρωνα, ὁ ὁποῖος ἐμίσει θανασίμως τὸν ἀνθύπατον, ὡς εἶδομεν. Ἡ εἰκὼν δέ, τὴν ὁποίαν μᾶς παρέχει ὁ Κικέρων, εἶναι ὅχι μόνον μεροληπτική, ἀλλ' ἐν πολλοῖς ἴσως καὶ ἀνακριβής. Στηριζόμενοι ἐν τούτοις εἰς τὰς γνωστὰς Ρωμαϊκὰς μεθόδους θὰ προσπαθῇσωμεν, ἀνατέμνοντες τὴν παράφορον ρητορικὴν τοῦ Κικέρωνος, νὰ ἐκθέσωμεν, ὅσον δυνάμεθα ἀντικειμενικώτερον, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ δρᾶσιν τοῦ Πείσωνος, διακρίνοντες αὐτὴν εἰς στρατιωτικὴν καὶ διοικητικὴν.

Γ' Ἡ στρατιωτικὴ δρᾶσις τοῦ Πείσωνος εἰς τὴν Μακεδονίαν

Ἡ πληροφορία τοῦ Κικέρωνος ¹, καθ' ἣν ὁ Πείσων εὗρεν εἰρηνευμένην τὴν ἐπαρχίαν του, δὲν συμβιβάζεται πρὸς ὅ,τι ἀλλαχοῦ ἀναφέρει ² περὶ τῆς ἐν αὐτῇ καταστάσεως, οὐδὲ πρὸς τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ὁ ἀνθύπατος εὐθύς ὡς ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Μία ἐκ τῶν πρώτων ἐνεργειῶν τοῦ Πείσωνος ἦτο νὰ στρέψῃ ἐναντίον ἀλλήλων τὰς Θρακικὰς φυλάς, ἀκολουθῶν ἐν προκειμένῳ παλαιὰν Ρωμαϊκὴν συνήθειαν (*divide et impera*), ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν διὰ τῆς διαιρέσεως ἐξασθένησιν τῶν ἀντιπάλων. Ποῖαι ἦσαν αἱ φυλαὶ αὗται δὲν ἀναφέρεται μὲν ρητῶς ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, εἶναι ὅμως εὐκόλον νὰ εὑρεθοῦν ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθυπάτου. Ὁ Πείσων προσεπάθησε νὰ προσεταιρισθῇ τὸν βασιλέα Κότυν, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευεν εἰς τὴν χώραν τῶν Ὀδρυσῶν ἢ τῶν Νέστων. Πρὸς τοῦτο ἀπεκεφάλισε κατ' ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τὸν ἡγεμόνα τῶν Βησσῶν Ραβόκεντον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀποσταλέντας πρέσβεις, οἱ ὁποῖοι ὑπέσχοντο εἰς αὐτὸν τὴν ἀποστολὴν πεζικῶν καὶ ἱππικῶν δυνάμεων, τὰς δὲ κεφαλὰς αὐτῶν ἀπέστειλεν εἰς τὸν Κότυν ³, ἀπολέσας διὰ τῆς ἀφρόνου ταύτης πράξεως τὴν ὑποστήριξιν τῶν Βησσῶν καὶ καταστήσας τοὺς πολεμίους.

1) De prov. cons., 4: Macedonia . . . quae . . . erat iam diu . . . pacata, πβλ. 5.

2) In Pisonem, 38: Macedoniam . . . quam tantae barbarae gentes attingunt, ut semper Macedonicis imperatoribus idem fines provinciae fuerint qui gladiatorum atque pilorum.

3) In Pisonem, 84: Rabocentum . . . securi percussisti, cum ille ad te . . . in castra venisset tibi magna praesidia et auxilia a Bessis peditum equitumque pollicetur, neque eum solum, sed etiam ceteros legatos . . . Οὗτοι εἶχον ἴσως ἀποσταλῇ πρὸς τὸν Πείσωνα, ἵνα ζητήσουν τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Κότυος. Ἡ φράσις «in castra» ὑποδηλοῖ ὅτι ὁ Πείσων εὐρίσκετο ἐν ἐκστρατείᾳ. Ἐσφαλμένως ὁ Drumann (ξ.ἀ., II, σ. 56) ἀναφέρει ὅτι ὁ Κότυς ἦτο βασιλεὺς τῶν Βησσῶν, πβλ. Rostovtzeff, ξ.ἀ., σ. 1574, σημ. 82, ὅπου ἴδε καὶ τὴν σχετικὴν πρὸς τὴν δυναστείαν τοῦ Κότυος βιβλιογραφίαν.

Ἔτι ἀφρονεστέρα ὑπῆρξεν ἡ ἐπομένη ἐνέργεια τοῦ ἀνθυπάτου. Αἰφνιδιαστικῶς καὶ τελείως ἀδικαιολογήτως κατὰ τὸν Κικέρωνα ἐπετέθη κατ' ἄλλης Θρακικῆς φυλῆς, τῆς τῶν Δευθελητῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν μέχρι τότε πιστοὶ σύμμαχοι τῆς Ρώμης, οὕτω δὲ μετέβαλε καὶ τούτους ἀπὸ φίλων καὶ ὑπερασπιστῶν τῆς ἐπαρχίας εἰς θανασίμους ἐχθροὺς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας ¹.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἐναντι τῶν Βησσῶν καὶ τῶν Δευθελητῶν συμπεριφορὰ τοῦ ἦτο ἀδικαιολόγητος, ἡ ἐναντίον τῆς Ἰλλυρικῆς φυλῆς τῶν Δαρδάνων πολεμικὴ δρᾶσις τοῦ ² ἐξηγεῖται εὐκόλως ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ οὗτοι μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ Ἀντωνίου εἶχον ἀποδειχθῆ ἀληθινὴ μάστιξ διὰ τὴν ἐπαρχίαν.

Ποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἀνθυπάτου δὲν γνωρίζομεν, πληροφоруόμεθα ὅμως ἐκ τοῦ Κικέρωνος ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ὀλόκληρος ἡ ἐπαρχία κατεκλύσθη ὑπὸ τῶν βαρβάρων, οἱ ὅποιοι εἰσέβαλον ἀπὸ συμφώνου εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐδήλωσαν τοὺς ἀγροὺς τῆς, ἀπήγαγον τὰ κτήνη τῆς, ἐπολιόρκησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὰς πόλεις τῆς, ὠδήγησαν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τοὺς κατοίκους τῆς, ἀπειλῆσαντες μάλιστα καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσιν τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκην, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι, ἀπολέσαντες πᾶσαν ἐλπίδα διὰ τὴν διάσωσιν τῆς πόλεως, προέβησαν εἰς ἐσπευσμένην ὀχύρωσιν τῆς ἀκροπόλεως ³.

Πληροφоруόμεθα ἐπὶ πλέον ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἀπώλεσαν τὸν ἐλεγχον τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου καὶ τῆς Ἀπολλωνίας εἰς τὸν Ἑλλησποντον, τῆς Ἑγνατίας, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας ἔστησαν τὰ στρατόπεδά των οἱ Θράκες ⁴, ὥς καὶ ὅτι ἐξηναγκάσθησαν, ἔνεκα τῶν καταπιέσεων τοῦ Πείσωνος, οἱ Ἀγριᾶνες καὶ οἱ Δόλοπες νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν χώραν των καὶ νὰ ἐπιπέσουν κατὰ τῆς Αἰτωλίας, τῆς ὁποίας τὰς πόλεις Ἀρσινόην, Ναύπακτον καὶ Στράτον κατέλαβον καὶ ἐδήλωσαν ⁵.

Ἀκούοντες τοιαύτας ἀπιθάνους πληροφορίας διερωτώμεθα πόλλας ποῦ εὗρίσκετο ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ρωμαϊκὸς στρατός, ὁ ὅποιος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἶχεν

1) In Pisonem, 84 : Densetis, quae natio semper oboediens huic imperio . . . nefarium bellum et crudele intulisti . . . Περὶ τῶν Δευθελητῶν (Δίων Κάσιος 51, 23, 4), οἱ ὅποιοι ὠνομάζοντο ἐπίσης Δανθηλῆται (Στράβων 7, 5, 12, σ. 318) καὶ Δανθαλῆται (Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ λ.), ἴδε Oberhummer, RE, IV (1901), στ. 2101—2102 (ἐν τῇ λ. «Danthaletai»). Οὗτοι εἶχον βοηθήσει ἀποτελεσματικῶς τὸν propraetor τῆς Μακεδονίας C. Sentius κατὰ τὸ ἔτος 89 π.Χ., ὅπως ἐκδιώξη τοὺς βαρβάρους ἐκ τῆς Μακεδονίας (Cicero, αὐτόθι).

2) Pro Sestio. 94 (ἴδε τὸ χωρίον εἰς τὴν σ. 325, σημ. 2).

3) In Pisonem, 40 : an oppidorum turpis amissio . . . an agrorum depopulatio an munitio Thessalonicae an obsessio militaris viae . . . πβλ. 84 καὶ 92. De prov. cons. 4 : Thessalonicensis positi in gremio imperii nostri relinquere oppidum et arcem munire cogantur.

4) De prov. cons., 4 : via illa nostra, quae per Macedoniam est usque ad Hellespontum militaris . . . castris Thraciis distincta ac notata, πβλ. in Pisonem, 40. E. Oberhummer, RE, V, 1905, στ. 1988—1993, (ἐν λ. «Egnatia via»).

5) In Pisonem, 91 : Arsinoë, Stratum, Naupactum . . . ab hostibus esse captas. Quibus . . . hostibus? Nempe iis, quos . . . ex oppidis Agrianum atque Dolopum demigrare coëgisti, πβλ. Σαρικάκη, Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1964, σ. 111 μετὰ τῆς σημ. 5.

ἔλθει ἐκ τῆς Ἰταλίας ἱκανῶς ἐνισχυμένος. Πράγματι δὲ μόνον ἐὰν οὗτος εἶχεν ὑποστῇ τελείαν καταστροφὴν, ἦτο δυνατόν νὰ συμβοῦν τοιαῦτα γεγονότα

Ὁ Κικέρων, ἐννοεῖται, ὑπερβάλλων, ὡς συνήθως, τὰ πράγματα δὲν διστάζει νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ὅτι ὀλοσχερῶς κατεστράφη ὁ στρατὸς τοῦ ἀνθυπάτου ¹ ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Τοιοῦτον ὅμως γεγονὸς δὲν νομίζομεν ὅτι πράγματι συνέβη, ὅχι μόνον διότι ἡ ἀπήχησις τῆς καταστροφῆς δὲν διεσώθη ὑπ' οὐδενὸς ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ πληροφορία αὕτη ἔρχεται εἰς καταφανῆ ἀντίφασιν πρὸς ἄλλας κατηγορίας τοῦ Κικέρωνος. «Ὁ Πείσων, λέγει, πρῶτον παρεχώρησεν ἔναντι μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ τὴν εἰρήνην εἰς τοὺς Θρᾶκας καὶ τοὺς Δαρδάνους καὶ κατόπιν, ἵνα δυνηθοῦν ἐκεῖνοι νὰ συγκεντρώσουν τὰ χρήματα, παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς πρὸς δῶσιν καὶ διαρπαγὴν τὴν Μακεδονίαν ²».

Πῶς ὅμως ἦτο δυνατόν νὰ ζητήσουν οἱ Θρᾶκες καὶ οἱ Δάρδανοι τὴν ἐξαγορὰν τῆς εἰρήνης ἀπὸ τὸν Πείσωνα, ἐὰν αὐτοὶ ἦσαν οἱ νικηταί;

Ἐπομένως ἡ ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ Πείσωνος ἡ ἐφοβήθησαν εἰσβολὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ εἰς τὴν χώραν των καὶ ἔσπευσαν νὰ ζητήσουν τὴν εἰρήνην. Ὡς πρὸς τὴν πληροφορίαν δὲ καθ' ἣν ὁ ἴδιος ὁ ἀνθύπατος ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ δηώσουν τὴν ἐπαρχίαν, αὕτη εἶναι τοσοῦτον παράλογος, ὥστε οὐδὲ χρῆζει καὶ συζητήσεως.

Εἶναι βεβαίως πολὺ πιθανὸν ὅτι παρεβίασαν οἱ βάρβαροι εἰς τινα σημεῖα τὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας, ὡς καὶ ὅτι ὑπέστη ὁ Ρωμαϊκὸς στρατὸς τοπικὰς ἡττας μαχόμενος κατ' αὐτῶν. Τοῦτο εἶχεν ἐπανειλημμένως συμβῆ καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, ὠφείλετο δὲ εἰς τὴν ἑλλειψιν ὀχυρωματικῆς γραμμῆς καὶ τὴν ὀπωσδήποτε ἀνεπαρκῆ κάλυψιν τῶν ἐκτεταμένων Μακεδονικῶν συνόρων ³. Εἶναι ἐπίσης πιθανὸν ὅτι καὶ ἄλλαι αἰτίαι, ὡς αἱ ἀσθένειαι καὶ ἡ πείνα, συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ μειωθῇ σημαντικῶς ἡ δύναμις τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ ⁴.

Τελείαν ὅμως καταστροφὴν εἶναι, νομίζομεν, ὅλως ἀπίθανον ὅτι ὑπέστη ὁ στρατὸς τοῦ ἀνθυπάτου, ἐφ' ὅσον ἄλλωστε καὶ αὐτὸς ὁ Κικέρων ἀναφέρει ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Πείσωνος ἐσημείωσεν ἐπιτυχίας, τὰς ὁποίας ὅμως ἀποδίδει οὗτος εἰς τοὺς ὑποστρατήγους (legati) αὐτοῦ L. Flaccus καὶ Q. Marcius, οἱ ὅποιοι καὶ ἀποκατέστησαν τὴν τάξιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ⁵.

Αἱ νίκαι δὲ αὗται ἦσαν, ὡς φαίνεται, σημαντικαί, ἐφ' ὅσον ἐξ αἰτίας

1) De prov. cons. 5 : exercitus noster ille superbissimo dilectu et durissima conquisitione collectus omnis interiit, πβλ. in Pisonem 40, 46, 47, 92. Pro Sestio, 71, ὅπου ἀπλῶς ἀναφέρεται ἡ καταστροφὴ τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ.

2) Pro Sestio, 94 : Thracibus ac Dardanis primum pacem maxima pecunia vendidisse, deinde, ut illi pecuniam conficere possent, vexandam iis Macedoniam et spoliandam tradidisse . . . , πβλ. in Pisonem, 96. de prov. cons., 4.

3) M. Cary, ἔ.δ. σ. 448.

4) De prov. cons., 5 : milites . . . fame, morbo . . . consumpti . . . In Pisonem, 85 : qui (milites) . . . novo genere morbi affligerentur neque se recreare quisquam posset . . . , πβλ. 98.

5) In Pisonem, 54 : L. Flaccus . . . Q. Marcius, quorum tu legatorum opera in proelio imperator appellatus eras . . .

αὐτῶν ἀνῆγειρε τρόπαια ¹ εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ ἀνθύπατος καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ imperator ². Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν λάβην ὁ στρατηγὸς τὸν τίτλον τοῦτον ἔπρεπε νὰ φονεύσῃ ἐν μιᾷ μόνον μάχῃ τοὺς ἀντιπάλους 6000 πολεμίους καὶ νὰ ἀνακηρυχθῇ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης imperator ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν του ³, ἔπεται ὅτι ἤγειτο ὁ ἴδιος ὁ Πείσων τῶν δυνάμεων αὐτοῦ κατὰ τὴν μάχην ⁴ καὶ ὅτι ἐπέφερε μεγά- λην καταστροφὴν εἰς τοὺς βαρβάρους.

Εὐχαριστήριοι ὅμως θυσίαι (supplicationes) ⁵ δὲν ἐψηφίσθησαν ἐν Ρώμῃ διὰ τὰς νίκας τοῦ ἀνθυπάτου εἴτε διότι δὲν ἔγραψε περὶ αὐτῶν εἰς τὴν Σύγκλητον ⁶ εἴτε διότι δὲν ἐθεωρήθησαν αὗται σημαντικά. Ἀγνοοῦμεν πάντως διατὶ δὲν ἔγρα- ψεν εἰς τὴν Σύγκλητον, ὡς καὶ διατὶ δὲν ἐζήτησε κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του τὴν τέλεσιν θριάμβου ⁷.

Ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Κικέρων ⁸, ὁ ἀνθύπατος κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐκ τῆς ἐπαρχίας διέλυσε τὸν στρατὸν του, ἐγκαταλείπων οὕτω τὴν Μακεδονίαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν βαρβάρων, ἀπέπλευσε δὲ κρυφίως ἐκ τοῦ Δυρραχίου ἐπιστρέ- φων εἰς τὴν Ρώμην, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν πληρωμὴν τῶν καθυστερουμένων μισθῶν εἰς τοὺς ἀπολυθέντας στρατιώτας του, οἱ ὅποιοι, ἐξοργισθέντες ἕνεκα τούτου, κα- τέστρεψαν τὸν ἐν Δυρραχίῳ ἀνδριάντα του καὶ κατέκαυσαν τὴν οἰκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν οὗτος καταλύσει ⁹.

Τέλος κατηγορεῖται ὁ ἀνθύπατος ὅτι ἐφέρετο κατὰ τρόπον σκαιὸν πρὸς τοὺς

1) In Pisonem, 92: in Macedonia tropaea posuit . . . , πβλ. 97.

2) In Pisonem, 44, 54, 91, 92, 93, 97. de harusp. resp., 35. de prov. cons., 4, 7, 38. Epist. ad Qu. fr. III, 1, 24. Bloch, ἔ.δ., σ. 487 (ἐπιγραφὴ Σαμοθράκης): [Λεύκιον Καλπύρνιον] | Λευκίου υἱὸν Πείσωνα | τὸν αὐτοκράτορα καὶ πάτρωνα τῆς πόλεως.

3) Διόδωρος 36, 14, πβλ. Δίωνα Κάσσιον 37, 40. Rosenberg, RE, IX (1914), στ. 1141 (ἐν λ. «imperator»).

4) Τοῦτο ἄλλωστε βεβαίως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κικέρων, πβλ. σ. 325 σημ. 5 ἀνωτέρω (in proelio).

5) Ὡς γνωστόν, αἱ supplicationes ἐψηφίζοντο ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς νίκης, προήγγελλον δὲ αὗται τὴν τέλεσιν τοῦ θριάμβου, διὸ καὶ ὠνομάζοντο triumphi praerogativae, Cicero, Epist. ad Famil. XV, 5, 2, πβλ. L. Halkin, La suppli- cation d'action de grâces chez les Romains, Paris 1953, σσ. 109—111.

6) In Pisonem, 97: nullae ad senatum e provincia litterae πβλ. 40. De prov. cons. 15, 25. Ὁ Κικέρων (in Pis., 39) παριστᾷ τὸν Πείσωνα ἰσχυριζόμενον ὅτι ἔγραψε μὲν περὶ τῶν νικῶν του εἰς τὴν Σύγκλητον, ἀλλ' ὅτι κατεκράτησαν τὴν ἐπιστολὴν οἱ φίλοι του, πβλ. Drumann, ἔ.δ., II, σσ. 59—60.

7) In Pisonem, 62: cupiditas triumphandi . . . a qua te longe dixisti abhorrere, πβλ. 38, 44, 97. Εἶναι πιθανὸν ὅτι δὲν ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Σύγκλητον ὁ Πείσων τὴν τέλεσιν θριάμβου, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο ὥσως ἀρνητικὴν ἐκ μέρους τῆς ἀπάντησιν, λόγῳ τῆς συμπτύξεως αὐ- τοῦ μετὰ τοῦ Κλωδίου, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, κατεπολέμησε τὴν Σύγκλητον. Ὁ Κικέρων πάντως παρουσιάζει τὸν Πείσωνα ἀπαρνούμενον ἐκ φιλοσοφικῶν δῆθεν ἀρχῶν—ἦτο Ἐπικού- ρειος—τὸν θρίαμβον, προτρέποντα δὲ καὶ τὸν γαμβρὸν του Ἰούλιον Καίσαρα νὰ πράξῃ τὸ αὐτό, in Pisonem, 59—60.

8) In Pisonem 91: exercitum dimisisti, πβλ. 92 καὶ 96. Οἶκοθεν νοεῖται ὅτι καὶ ἐκ τῆς κατηγορίας ταύτης προκύπτει ὅτι δὲν κατεστράφη ὁλοσχερῶς ὁ στρατὸς τοῦ ἀνθυπάτου.

9) αὐτόθι, 93.

ἀξιωματικούς του, ὅτι δὲν ἐτήρει τὴν στρατιωτικὴν ἱεραρχίαν καὶ ὅτι ἐκαπληεύετο τὰ στρατιωτικὰ ἀξιώματα ¹.

Ἐκ τῶν κατηγοριῶν λοιπὸν τούτων τοῦ Κικέρωνος προκύπτει ὅτι ἀπέτυχεν ὁ Πείσων εἰς τὸ στρατιωτικὸν του ἔργον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἡ ὁποία κατ' αὐτὸν μόνον μετὰ παρέλευσιν μακροῦ χρόνου θὰ δυνηθῇ νὰ εἰρηνεύσῃ ². Τὸ γεγονὸς ἐν τούτοις ὅτι μέχρι τοῦ ἔτους 49 π. Χ. ἐπεκράτει σχετικὴ ἡρεμία εἰς τὴν Μακεδονίαν ³, ὑποδεικνύει ὅτι ἡ στρατιωτικὴ δρᾶσις τοῦ Πείσωνος ὑπῆρξεν περισσότερον ἐπιτυχὴς ἀπὸ ὅ,τι ἀναφέρει ὁ Κικέρων.

Δ' Ἡ διοικητικὴ δρᾶσις τοῦ Πείσωνος

Ἡ διοικητικὴ δρᾶσις τοῦ Πείσωνος ὑπῆρξεν ἀνάλογος πρὸς τὴν στρατιωτικὴν, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὰς πληροφορίες τοῦ Κικέρωνος.

Ἐχων ὡς ἀποκλειστικὸν σκοπὸν του τὸν πορισμὸν χρημάτων, ἐπέπεσεν ὡς γυψ ⁴ ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας του, ἐκμεταλλεύόμενος ἀδιακρίτως γηγενεῖς καὶ Ρωμαίους, ὑπηκόους καὶ συμμάχους.

Ἐπιδιώκων νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν τὸ ποσὸν τῶν δέκα ὀκτὼ ἑκατομμυρίων σηστερτίων, τὸ ὅποῖον εἶχεν εἰσπράξῃ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ⁵, ἐπέβαλε σκληρὰ οἰκονομικὰ μέτρα εἰς τὰς πόλεις τῆς ἐπαρχίας του, μιμούμενος ἐν προκειμένῳ τὰς μεθόδους, τὰς ὁποίας εἶχον υἱοθετήσῃ οἱ προκατόχοί του διοικηταὶ τῆς Μακεδονίας, ὡς καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν Μικρασιατικῶν ἐπαρχιῶν ⁶.

Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν μέτρων τούτων ἄλλα μὲν ἐστρέφοντο ἐναντίον τοῦ γηγενοῦς πληθυσμοῦ τῆς ἐπαρχίας, ἄλλα δὲ ἐναντίον τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐμπορευομένων Ρωμαίων, θὰ ἐξετάσωμεν ταῦτα κεχωρισμένως.

1. Μέτρα κατὰ τοῦ γηγενοῦς πληθυσμοῦ.

Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Δημοκρατίας δὲν ἡσκεῖτο συστηματικὸς ἔλεγχος ἐπὶ τῶν ἐπαρχιακῶν διοικητῶν, ἐξεμεταλλεύοντο οὗτοι ἀγρίως τοὺς ἀτυ-

1) Συγκεκριμένως ἀναφέρεται (in *Pisonem*, 88, πβλ. 96 καὶ 98) ὅτι παρεχάσκει ἐναντι ἀμοιβῆς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐκατοντάρχου (*centuriatus palam venditos*)· ὅτι ἀνέθεσε τὴν ἐξουσίαν εἰς *quaestor*, ἐνῶ ὑπῆρχον εἰς τὴν ἐπαρχίαν *aediles*, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀνώτεροι κατὰ τὴν ἱεραρχίαν (*quaestor aediliciis reiectis praepositus*)· ὅτι οἱ χιλιάρχοι δὲν ἐγίνοντο δεκτοὶ (*tribuni militares non recepti*), ἐκρατοῦντο δὲ εἰς ἀπόστασιν οἱ ἱκανοὶ ἀξιωματικοὶ (*legatorum tuorum optimus abs to quisque violatus*). Δὲν ἀναφέρονται οἱ λόγοι τῆς ἐκτελέσεως τοῦ Μ. Βαebius.

2) De prov. cons., 5 : Macedonia . . . ita vexata est, vix ut se possit diuturna pace recreare . . .

3) πβλ. Geyer, RE, XIV, 1928, στ. 766 (ἐν λ. «Macedonia»).

4) In *Pisonem*, 38 : appellatus est hic vulturius illius provinciae . . . imperator, πβλ. Pro Sestio, 71 : vulturi paludati.

5) In *Pisonem*, 86 (ἴδε τὸ χωρίον εἰς σ. 320, σημ. 7).

6) Rostovtzeff, *ξ.ξ.*, σ. 987.

χεῖς ἐπαρχιώτας ¹. Ἡ συγκέντρωσις ἰδίως καὶ ἡ διατίμησις τοῦ σίτου παρεῖχον τὴν εὐκαιρίαν εὐκόλου πλουτισμοῦ εἰς τοὺς διοικητάς.

Ὡς γνωστόν, ὁ διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ἐκ τῶν ὑπηκόων του ὀρισμένον ποσὸν σίτου δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὸ ἐπιτελεῖόν του (*frumentum aestimatum* ἢ *in cellam*). Τὸ ποσὸν τοῦ σίτου, ὡς καὶ ἡ τιμὴ εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἡγοράζετο, ὀρίζοντο ὑπὸ τῆς Συγκλήτου. Ἐπειδὴ ἡ ὀριζομένη τιμὴ ἦτο σχετικῶς ὑψηλὴ, δὲν ἦτο διὰ τοὺς ὑπηκόους μεγάλη ἡ ἐπιβάρυνσις, ἰδίως εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι παρῆγον μεγάλας ποσότητες σίτου καὶ εἶχον, τοῦτου ἕνεκεν, εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀγορὰν χαμηλὴν τὴν τιμὴν τοῦ σίτου ². Ἰδιοτελεῖς ἐν τούτοις διοικηταὶ ἐξηύρισκον συνήθως τὸν τρόπον νὰ κερδοσκοπήσουν εἰς βάρος τῶν ὑπηκόων των εἴτε ἀπαιτοῦντες μεγαλυτέραν τῆς ἐπιτρεπομένης ποσότητα σίτου εἴτε ὑποχρεοῦντες αὐτοὺς νὰ τὸν πωλήσουν εἰς τιμὴν χαμηλοτέραν τῆς ὀρισθείσης ὑπὸ τῆς Συγκλήτου εἴτε τέλος ἀναγκάζοντες αὐτοὺς νὰ τοὺς παραχωρήσουν ὑπὸ μορφὴν δώρου μεγάλας ποσότητας σίτου (*frumentum honorarium*).

Γνωρίζομεν τὰς μεθόδους ταύτας ἐκ τῶν λόγων τοῦ Κικέρωνος ἐναντίον τοῦ Οὐέρρου (*in C. Verrem*) ³, τοῦ γνωστοῦ ἐκ τῶν καταχρήσεών του διοικητοῦ τῆς Συκελίας (73—70 π.Χ.).

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνθύπατος τῆς Μακεδονίας οὐδόλως ὑπελείφθη τοῦ Οὐέρρου ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν μεθόδων τούτων, καθ' ὅσον κατὰ τὸν Κικέρωνα κατάρθρωσε διὰ διαφόρων τρόπων—ἀκούομεν νὰ γίνεται λόγος περὶ σίτου διατιμηθέντος, (*frumentum aestimatum*), δωρηθέντος (*fr. honorarium*) καὶ ἐπιταχθέντος (*fr. imperatum*) ⁴—νὰ συγκεντρώσῃ εἰς χεῖράς του κατὰ τὰ δύο ἔτη τῆς ἐν Μακεδονίᾳ παραμονῆς του τὸν σῖτον ὀλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας καὶ νὰ καταστῇ αὐτὸς ὁ μοναδικὸς ρυθμιστὴς τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πωλήσεως αὐτοῦ ⁵.

Ἐκ τοῦ μέτρου δὲ τούτου ἐπλήγησαν ὅλα βεβαίως τὰ διαμερίσματα τῆς ἐπαρχίας, κατ' ἐξοχὴν ὅμως ὑπέφερον αἱ μεγάλαι σιτοπαραγωγικαὶ περιοχαὶ τῶν Βοιωτῶν, Βυζαντίων, Χερρονησιῶν, Θεσσαλονικέων, πιθανὸν δὲ καὶ τῶν Θεσσαλῶν ⁶.

1) A. Bouché—Leclercq, *ξ.δ.* σσ. 203—204.

2) G. Stevenson, *Roman provincial administration*, Oxford 1939, σσ. 89 καὶ 153.

3) Ἰδίᾳ ἐκ τῆς *Actio II*, liber III, 188.

4) *In Pisonem*, 86: *Qui modus tibi fuit frumenti aestimandi? Qui honorarii? 90: mitto rationem exacti imperatique frumenti*. Περὶ τοῦ *fr. imperatum, aestimatum, honorarium*, ἴδε M. Rostowzew, εἰς *RE VII* (1912), στ. 165 (ἐν λ. «*frumentum*»).

5) αὐτόθι, 86: *Unus tu dominus, unus aestimator, unus venditor tota in provincia per triennium frumenti omnis fuisti*. Ὁ Κικέρων ἀναφέρει ἐπὶ τριετίαν (*per triennium*), ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι, ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν ἀρίθμησιν ὑπελόγιζον τὸν πρῶτον καὶ τὸν τελευταῖον ἀριθμὸν (*chronologie inclusive*).

6) αὐτόθι, 86: *Quod cum peraeque omnes, tum acerbissime Boeotii et Byzantii, Chersonesus et Thessalonica sensit*. Τὴν γραφὴν «*boetii*» τῶν κωδικῶν ὁ J. Madvig (*Adversaria Critica ad scriptores Graecos et Latinos*, Copenhagen 1871—1884, τ. II, σ. 229) διώρθωσεν εἰς *Bottiaei*, τοῦθ' ὅπερ ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τοῦ A. Klotz (εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Teubner). Ἐπειδὴ ὅμως τὸ «*Boeotii*» πλησιάζει περισσότερον πρὸς τὸ «*boetii*» τῶν χειρο-

Ἄλλ' οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν εἶχον, ἐκτὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ σίτου, μυρίας ἄλλας εὐκαιρίας νὰ πλουτίσουν εἰς βάρος τῶν ὑπηκόων των.

Οὕτως ὁ Πείσων : 1) Χρησιμοποιοῦν ὡς μέσον πλουτισμοῦ τὸ *aurum coronarium* ¹ εἰσέπραξε μόνον ἐκ τῆς Ἀχαΐας 100 ὅλα τάλαντα, παρερμηνεύων πρὸς ὄφελος αὐτοῦ τὴν *lex Julia de repetundis*, ἡ ὁποία ἐπέτρεπε τὴν εἰσπραξίν τῶν χρημάτων τούτων μόνον εἰς τοὺς στρατηγούς ἐκείνους, διὰ τοὺς ὁποίους εἶχεν ἤδη ψηφισθῇ ὁ θρίαμβος. Πάντως τὸ *aurum coronarium* ὑπῆρξε διὰ τὸν Πείσωνα αἰτία μεγάλου ψυχικοῦ βασάνου, διὸ καὶ ἄλλοτε μὲν ἐδέχετο αὐτό, ἄλλοτε δὲ τὸ ἀπέρριπτε ².

2) Ἐπέβαλεν εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀχαΐας, πιθανὸν δὲ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς ἐπαρχίας του, ἐνιαυσίας χρηματικὰς εἰσφοράς ³.

3) Εἰσῆγαγε νέον φόρον εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων εἰς τὴν ἀγορὰν εἰδῶν (ἐπώνιον), ἀναθέσας τὴν εἰσπραξίν αὐτοῦ ὅχι πλεόν εἰς τοὺς δημοσιώνας (*publicani*), ἀλλ' εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὴν διοίκησιν δημοσίους δούλους ⁴.

4) Προέβη εἰς τὴν χορήγησιν ἀνά τὴν ἐπαρχίαν μεγάλου ἀριθμοῦ ἐγγράφων

γράφων καὶ ἐπειδὴ περὶ Βοιωτῶν γίνεται πολλοῦ λόγος (in Pis., 96 : *Boeotii exusti*, πβλ. *de domo sua*, 60) ἐν σχέσει πρὸς τὸν Πείσωνα, ἐνῷ οὐδαμοῦ ἀναφέρονται οἱ Βοττιαῖοι, διὰ τοῦτο προετιμῆσαμεν τὴν γραφὴν «*Boeotii*». Περὶ τῶν Θεσσαλῶν γίνεται λόγος εἰς : in *Pisonem*, 96 (*Thessalia vexata*, πβλ. 37). pro *Sestio*, 94 (*spoliare Thessalos*) καὶ εἰς *de domo sua*, 60, εἶναι ὅμως ἄδηλον εἰς ποίους εἰδούς ἐπιτάξεις ἀναφέρεται ὁ Κικέρων.

1) Ὡς δηλοῖ καὶ ἡ λέξις, τοῦτο ἀρχικῶς ἐσήμαινε τὸν χρυσοῦν στέφανον, ὁ ὁποῖος προσεφέρετο ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν εἰς τὸν νικητὴν στρατηγόν των, ὅπως κοσμήσῃ τὸν θρίαμβόν του ἐν Ρώμῃ. Εἴς τινας περιπτώσεις ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς ὑπηκόους νὰ συνεισφέρουν χρηματικὴν ποσόν, ὅπως ἀνεγερθῇ ὁ ἀνδριάς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Τὸ *aurum coronarium* κατήντησε μεγάλη πληγὴ διὰ τοὺς ἐπαρχιώτας, οἱ ὅποιοι ὑπεχρεοῦντο νὰ καταβάλλουν ὑπέρογκα χρηματικὰ ποσὰ εἰς τὸν διοικητὴν των, ὡς μαρτυρεῖ ἡ περίπτωσις τῶν Ἀχαιῶν, πβλ. G. Humbert, εἰς *Daremborg—Saglio*, τ. I, (1877), σσ. 578—579 ἐν τῇ λ. «*aurum coronarium*»).

2) In *Pisonem*, 90 : *Mitto aurum coronarium, quod te diutissime torsit, cum modo velles, modo nolles. Lex enim generi tui et decerni et accipere vetabat nisi de creto triumpho : in quo tu . . . ut in Achaeorum centum talentis . . . vocabula tantum pecuniarum et genera mutabas.*

3) De prov. cons., 5 : *Achaeos ingentem pecuniam pendere L. Pisoni quotannis . . . Pro Sestio*, 94 : *Certam Achaeis in annos singulos pecuniam imperavisse . . .* πβλ. in *Pisonem*, 97. Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ Κικέρωνος, τὰ χρήματα ταῦτα ἦσαν διάφορα τῶν 100 τάλαντων τῶν ἐπιβληθέντων ὡς *aurum coronarium* ἐπὶ τῶν Ἀχαιῶν, πβλ. Rostovtzeff, ἔ.ἀ., σ. 987, μετὰ τῆς σημ. 84.

4) In *Pisonem*, 87 : *Quid ? vectigalem provinciam, singulis rebus, quaecumque venirent, certo portorio imposito, servis tuis a te factam esse meministi ?* Περὶ τοῦ ἐπωνίου κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικούς χρόνους, ἴδε Rostovtzeff, ἔ.ἀ. (εἰς τὸν πίνακα περιεχομένων ἐν τῇ λ. «ἐπώνιον»). Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον συνέλεξε τοὺς φόρους καὶ ὁ Γαβίνιος εἰς τὴν Συρίαν, πβλ. Rostovtzeff, ἔ.ἀ., σσ. 981—984.

ἀδειῶν (diplomata) πρὸς χρῆσιν τοῦ cursus publicus, τοῦ ὁποίου ἡ συντήρησις ἐπεβάρυνεν ἐπίσης τοὺς ὑπηκόους του ¹.

5) Προφασιζόμενος ὅτι ἐχρειάζετο διὰ πολεμικοὺς σκοποὺς τὰ δέρματα διέταξε τὴν συγκέντρωσιν ὅλων τῶν κτηνῶν τῆς ἐπαρχίας του. Ἐκ τῆς πωλήσεως δὲ αὐτῶν ἐκέρδισε πολλὰ χρήματα μιμούμενος ἐν προκειμένῳ παρομοίαν ἐνέργειαν τοῦ πατρὸς κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον (91—89) ².

6) Ὑπεχρέωσε τὰς πόλεις νὰ παραδώσουν εἰς αὐτὸν πλοῖα, πιθανὸν μεταφορικά ³.

7) Ἐπέβαλεν εἰς τὰς πόλεις νὰ καταβάλουν τὴν μισθοδοσίαν τῶν στρατιωτῶν του, ὡς καὶ νὰ συντηροῦν αὐτοὺς δημοσίᾳ δαπάνῃ ⁴.

Αἱ ἔκτακτοι ἐξουσίαι, τὰς ὁποίας διὰ τῆς lex Clodia ἔλαβεν, ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Πείσωνα νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ μέτρα ταῦτα καὶ εἰς τὰς ἐλευθέρας πόλεις τῆς ἐπαρχίας του. Συγκεκριμένως πληροφορίας ἔχομεν βεβαίως μόνον περὶ τοῦ Δυρραχίου καὶ τοῦ Βυζαντίου· ἐπειδὴ ὅμως ὁ Κικέρων ⁵ ἀναφέρει ὅτι αἱ ἐλεύθεραι πόλεις τῆς ἐπαρχίας ἐστερήθησαν τῆς ἐλευθερίας των, λόγῳ τῶν ἐπεμβάσεων τοῦ ἀνθυπάτου, καὶ ἀπαριθμεῖ μεταξὺ αὐτῶν τὰς Ἀθήνας ⁶ καὶ τὴν Ἀμβρακίαν ⁷, εἶναι φανερόν ὅτι ἐπέδειξε τὴν αὐτὴν στάσιν καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ἐλευθέρας πόλεις τῆς ἐπαρχίας του.

Εἰς τὸ Δυρράχιον ὁ Πείσων ἐσφετερίσθη πρὸς ἴδιον ὄφελος κατὰ τὸν Κικέ-

1) In Pisonem, 90 : Mitto diplomata tota in provincia passim data. Τὴ ἀκριβῶς σημαίνει ἐδῶ ἡ λέξις diplomata, δὲν γνωρίζομεν. Ἐπειδὴ πάντως ἀγνοεῖ ὁ Κικέρων τὰ diplomata militaria, δὲν νομίζομεν ὅτι πρόκειται περὶ αὐτῶν ἐνταῦθα. Ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ὑπὸ δύο διαφόρους σημασίας : 1) Ὡς ἔγγραφον χορηγήσεως ἀμνηστίας (ad Famil. VI, 12, 3) καὶ 2) Ὡς ἔγγραφος ἀδεια πρὸς χρῆσιν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας (cursus publicus, ad Atticum X, 17, 4). Προετιμήσαμεν τὴν δευτέραν σημασίαν, διότι εἶναι φανερόν ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιβαρύνσεώς τινος τῆς ἐπαρχίας (εἰς τὸ χωρίον in Pis., 90 ἀναφέρεται ὅτι ὁ Πείσων συνέλεξεν 100 τάλαντα ἐκ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτι διέταξε τὴν συγκέντρωσιν σίτου, πλοίων κτλ.), πβλ. Thesaurus Linguae Latinae (ἐν τῇ λ. «diploma»), ὅπου τὸ χωρίον ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω σημασίαν. Περὶ τῶν διπλωμάτων παρὰ Ρωμαίους, ἴδε H. Thédénat, εἰς Daremberg—Saglio II (1892), σσ. 266—268, πβλ. Wünsch RE, V (1905), στ. 1158—1159, ὅπου ὅμως δὲν ἀναφέρεται τὸ ἀνωτέρω χωρίον. Τὰ diplomata militaria ἐξεδόθησαν τὸ 1936 ὑπὸ τοῦ H. Nesselhauf (CIL, τόμος XVI). Περὶ τοῦ cursus publicus, ἴδε Seeck, RE, VIII (1901), στ. 1846—1863 (ἐν τῇ λ. «cursus publicus»).

2) In Pisonem, 87 : Quid ? illam armorum officinam ecquid recordaris, cum omni totius provinciae pecore compulsio pellium nomine ovinem quaesitum illum domesticum paternumque renovasti ? Τὰ δέρματα ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν κατασκευὴν ἀσπίδων, ἐφιππίων κ.ἀ., ἐπομένως ἦσαν εἶδος λίαν χρήσιμον διὰ τὸν ὀπλισμόν.

3) αὐτόθι, 90 : mitto numerum navium . . .

4) αὐτόθι, 88 : Quid ? stipendium militibus per omnes annos a civitatibus mensis palam propositis esse numeratum ?

5) In Pisonem, 90 καὶ 98. de prov. cons., 7.

6) In Pisonem, 96 : laceratae Athenae . . . , πβλ. 37.

7) αὐτόθι, 96 : Ambracia direpta.

ρωνα ¹ τὰς ἐκ τῆς φορολογίας καὶ τοῦ ἐλλειμνίου προσόδους τῆς πόλεως. Τοῦτο προφανῶς σημαίνει ὅτι συνέλεξεν ἀπ' εὐθείας διὰ τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων τῆς διοικήσεως τοὺς φόρους τοῦ Δυρραχίου, οἱ ὅποιοι συνήθως συνελέγοντο ὑπὸ τῶν ἐκμισθούντων αὐτοὺς δημοσιωνῶν. Τὸ μέτρον ἄρα ἐστρέφετο ἐναντίον τῶν δημοσιωνῶν, τῶν ὁποίων οὕτω τὰ συμφέροντα παρεβλάπτοντο σημαντικῶς καὶ ὄχι κατὰ τῆς πόλεως, ἣ ὅποια προετίμα τὴν ἄμεσον εἰσπραξίν τῶν φόρων ².

Ἀγνοοῦμεν διατὶ ὁ Πείσων συμπεριεφέρθη μετὰ τοσαύτης σκληρότητος πρὸς τὸ Βυζάντιον, πόλιν σύμμαχον τῆς Ρώμης ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου πολέμου, ποικιλοτρόπως δὲ χάριν αὐτῆς δοκιμασθεῖσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν Μιθριδατικῶν πολέμων.

Ἐπειδὴ οἱ Βυζάντιοι, λόγῳ ἴσως ἐλλείψεως χρημάτων, ἠρνήθησαν νὰ καταβάλουν τὰ ζητηθέντα παρὰ τοῦ Πείσωνος χρήματα, ἀπέστειλεν ὁ ἀνθύπατος εἰς τὴν πόλιν τῶν πρὸς διαχειμάνσιν μέγαν ἀριθμὸν στρατιωτῶν καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς τὴν συντήρησιν καὶ τὴν μισθοδοσίαν τῶν ³. Ἀργότερον ⁴ ἐγκατεστάθη καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν συστηματικὴν ὑπεξαίρεσιν τῶν ἀγαλμάτων, τὰ ὅποια οἱ Βυζάντιοι μετὰ μεγάλης δυσκολίας εἶχον κατορθώσει μέχρι τότε νὰ διασώσουν. Ἡ σύλλησις τῶν ἔργων τέχνης τῆς Ἑλλάδος ἦτο βεβαίως παλαιὰ συνήθεια τῶν Ρωμαίων, εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τοῦ Βυζαντίου τὸ κακόν, φαίνεται, ἐπροχώρησεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ἂν δὲν ἐπενέβαινε ὁ ὑποστράτηγος C. Vergilius, θὰ ἀπήγοντο εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ φιλοτέχνου ἀνθυπάτου ὅλα τὰ ἀγάλματα τῆς ἐπιφανοῦς Ἑλληνικῆς πόλεως ⁵!

Ὁ Πείσων, ἐννοεῖται, δὲν περιωρίσθη εἰς μόνον τὸ Βυζάντιον, ἀλλ' ἀπεστέρησε καὶ τὰς πόλεις τῆς Ἀχαΐας τῶν καλλίστων ἔργων τῆς τέχνης, συλῆσας καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς δημοσίους χώρους καὶ τὰ ἱερὰ τῆς Ἑλλάδος ⁶. Τὰ

1) De prov. cons., 5 : vectigal ac portorium Dyrrachinorum totum in huius unius quaestum esse conversam, πβλ. pro Sestio, 94.

2) Rostovtzeff, ἔ.ἀ., σ. 988 μετὰ τῆς σημ. 86.

3) De prov. cons., 5 : urbem Byzantiorum . . . posteaquam nihil exprimere ab egentibus, nihil ulla vi a miseris extorquere potuit, cohortis in hiberna misit . . . Ὁ Rostovtzeff (ἔ.ἀ., σ. 988) ὑποθέτει ὅτι τὰ χρήματα ταῦτα ἐπεβλήθησαν ὑπὸ τύπον εἰσφορᾶς εἰς τὸ Βυζάντιον, εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ σχετίζονται ταῦτα πρὸς παλαιὰν ὀφειλὴν τῶν Βυζαντίων φυγάδων πρὸς τὸν Κλώδιον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιμεληθῇ τῆς καθόδου αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα ἐναντι μεγάλης χρηματικῆς ἀμοιβῆς (Pro Sestio, 56. de domo sua, 52. Πλουτάρχου Κικέρων, 34).

4) Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ Κικέρωνος (de prov. cons., 5), ὁ Πείσων ἀρχικῶς ἀνέθεσεν εἰς φιλικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένους ἀξιωματικοὺς τὴν διοίκησιν τῶν ἐν Βυζαντίῳ διαχειμαζουσῶν δυνάμεων, ἀργότερον δὲ ἐγκατεστάθη καὶ ὁ ἴδιος εἰς αὐτό.

5) αὐτόθι, 6 : urbem Byzantiorum fuisse refertissimam atque ornatissimam signis quis ignorat . . . ? 7 : sic spoliata atque nudata est, ut, nisi C. Vergilius legatus . . . intervenisset, unum signum Byzantii ex maximo numero nullum haberent.

6) αὐτόθι, 7 : Quod fanum in Achaia, qui locus aut lucus in Graecia tota tam sanctus fuit, in quo ullum simulacrum, ullum ornamentum reliquum sit? Pro Sestio, 94 : neque tamen ullo in publico aut religioso loco signum aut tabulam aut ornamentum reliquisse (ἐν Ἀχαΐᾳ), πβλ. In Pisonem, 85. Ὀνόματα συληθέντων ἱερῶν δὲν ἀναφέ-

ἀπαχθέντα δὲ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀγάλματα ἐκόσμησαν τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαύλεις τοῦ Πείσωνος, μερικὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ πρέπει ἴσως νὰ ἀναζητηθοῦν μεταξὺ τῶν ἀνευρεθέντων εἰς τὴν ἑπαυλιν τῶν παπύρων (*villa dei papiri*) ἀγαλμάτων, ἡ ὁποία ἀνεσκάφη κατὰ τὸ ἔτος 1750 εἰς Ἡράκλειον τῆς Καμπανίας (*Herculaneum*) καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνῆκεν εἰς τὸν Πείσωνα ¹.

Κατὰ παράβασιν σχετικοῦ ψηφίσματος τῆς Συγκλήτου, ὡς καὶ τῆς *lex Julia de repetundis*, ἀνέλαβεν ὁ Πείσων τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ εἰς τὰς ἐλευθέρας πόλεις τῆς ἐπαρχίας του, ἔκαμε δὲ τοσοῦτον κακὴν χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τούτου, ὥστε κατὰ τὸν Κικέρωνα ἐδίδετο ἡ ἐντύπωσις ὅτι οὐδεμία δικαιοσύνη ἀπενέμετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν ². Ἐνδιαφερόμενος δὲ μόνον διὰ τὴν εἰσπραξίν χρημάτων κατεδίκαζεν ἀθώους πολίτας δημεύων τὰς περιουσίας των, ἡθῶναι δωροδοκούμενος τοὺς ἐνόχους, ἐπενέβαινε πρὸς ἴδιον πάντοτε ὄφελος εἰς τὰς μεταξὺ δανειστῶν καὶ δανειζομένων διαφορὰς καὶ ἐξέδιδε καταδικαστικὰς ἀποφάσεις, διάτассων ἐνίοτε τὴν ἐκτέλεσιν πολιτῶν τῶν ἐλευθέρων πόλεων ³.

Ἐκ τῶν μέτρων δὲ τούτων ἐπλήγησαν ὅλοι βεβαίως αἱ ἐλεύθεροι πόλεις τῆς ἐπαρχίας, κυρίως ὁμως τὸ Βυζάντιον ἀναφέρεται ὅτι ἐδοκιμάσθη περισσότερον τῶν ἄλλων ⁴.

Τὸ Βυζάντιον ἀναφέρεται ⁵ ἐπίσης μεταξὺ τῶν περιοχῶν τῆς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ἰδιαίτερος ἐπλήγησαν ἐκ τῶν ἐπιτάξεων τοῦ σίτου, τοῦ ὁποίου τὸ ἐμπόριον ἤκιμαζεν ἐνταῦθα, λόγῳ τῆς θέσεως τῆς πόλεως ⁶.

Ἡ συμπεριφορὰ δὲ αὕτη τοῦ Πείσωνος πρὸς τοὺς Βυζαντίους, ἡ ὁποία ἦτο συμπεριφορὰ μᾶλλον κατακτητοῦ πρὸς ἡττημένους ἢ Ρωμαίου ἄρχοντος πρὸς πόλιν ἐλευθέραν, προεκάλεσε τὴν ὀργὴν τῶν κατοίκων κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, ὡς καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, διότι ὁ Πείσων κατὰ τὴν παραμονὴν του

ρονται πλὴν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Οὐρίου Διὸς (in Pis., 84—85), τὸ ὁποῖον εὗρίσκειτο παρὰ τὸν Βόσπορον, πβλ. W. Roscher, *Lexikon der griech. und röm. Mythologie*, VI (1924—1937), σ. 117—118 (ἐν λ. «Urios»).

1) πβλ. Bloch, ἔ.ἀ., σ. 490—492, ὅπου ἴδε καὶ τὰς γνώμας τῶν ἱστορικῶν ὡς πρὸς τὸν ἰδιοκτήτην τῆς ἐπαύλεως.

2) De prov. cons., 7 : *emisti grandi pecunia, ut tibi de pecuniis creditis ius in liberos populos contra senatus consulta et contra legem generi tui dicere liceret. Id emptum ita vendidisti, ut aut ius non diceres aut bonis civis Romanos everteres*, πβλ. 6. Accame, ἔ.ἀ., σ. 104. Αἱ τοιαῦται ἐπεμβάσεις διοικητῶν ἐπαρχιῶν δὲν ἦσαν ἀσυνήθεις, πβλ. W. Arnold, *The Roman system of provincial administration*, Oxford 1906, σ. 237.

3) In Pisonem, 87 : *Quid ego rerum capitalium quaestiones, reorum pactiones, redemptiones, acerbissimas damnationes, libidinosissimas liberationes proferam?* Ἡ θανατικὴ καταδίκη ἠκολουθεῖτο συνήθως ὑπὸ τῆς δημεύσεως τῆς περιουσίας τοῦ καταδικασθέντος, ἡ ὁποία περιήρχετο εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, πβλ. Arnold, ἔ.ἀ., σ. 213.

4) De prov. cons., 6 : *Omitto iuris dictionem in libera civitate...* (τὸ Βυζάντιον).

5) In Pisonem, 86.

6) Τὸ Βυζάντιον ἔκειτο εἰς τὴν πρὸς τὸν Εὐξείνιον θαλασσίαν ὁδόν, ἐκ τοῦ ὁποίου κυρίως ἐπρομηθεύοντο αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τὸν σῖτον, πβλ. Θ. Σαρκιάκη, *Πλάτων* 1957, σ. 122, σημ. 8.

εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπέδειξε καὶ ἀνηθίλους διαθέσεις, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἡναγκάσθησαν εὐγενεῖς παρθένοι τῆς πόλεως νὰ ριφθοῦν εἰς τὰ φρέατα ¹.

2. *Μέτρα κατὰ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐγκατεστημένων Ρωμαίων.*

Κατὰ τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τῆς παραμονῆς των εἰς τὰς ἐπαρχίας οἱ διοικηταὶ ἐπεδίωκον νὰ ἐπανακτήσουν τὰ χρήματα, τὰ ὅποια εἶχον δαπανήσει εἰς τὴν Ρώμην διὰ τὰς ἐκλογὰς καὶ τὰ δωρεὰν προσφερόμενα θεάματα, πρὸς τοῦτο δὲ εἶχον ἀνάγκην τῆς συμπράξεως τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ρωμαίων ἐπιχειρηματιῶν, μετὰ τῶν ὁποίων κοινὰ συμφέροντα τοὺς συνέδεον ².

Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τοῦ Πείσωνος ὅλως περιέργως πληροφοροῦμεθα ὅτι οὗτος ὄχι μόνον δὲν συνέπραξε μετ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι τοῦναντίον μετεχειρίσθη τὸ ἀξίωμά του, ὅπως παραβλάβῃ τὰ συμφέροντα τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ συμπατριωτῶν του.

Ἦσαν δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Μακεδονίαν πολυάριθμοι Ρωμαῖοι ἐπιχειρηματίαι, ἰδίως εἰς τὰς πόλεις Βέροιαν καὶ Ἀμφίπολιν, παρακινηθέντες κυρίως ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ἀκμῆς τῶν Μακεδονικῶν πόλεων ³. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μακεδονία ἀνῆκεν εἰς τὰς ἐπαρχίας τὰς ἐχούσας τὴν censoria locatio ⁴, πλεῖστοι δημοσιῶναι εἶχον εἰσρεύσει εἰς αὐτὴν πρὸς ἐκμίσθωσιν ὄχι μόνον τῶν φόρων τῆς ἐπαρχίας, ἀλλὰ καὶ τῶν πλουσιῶν μεταλλείων της, ὡς καὶ τῶν ἀπεράντων βασιλικῶν γαιῶν, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους εἶχον περιέλθει εἰς τὴν Ρώμην.

Ἡ ἐχθρότης βεβαίως τοῦ Πείσωνος, ὡς καὶ τοῦ συνάρχοντος ἐν τῇ ὑπατείας Γαβινίου, ἐναντίον τῶν ἱππέων (equites), ἐκ τῶν ὁποίων προήρχοντο οἱ τραπεζίται (negotiatores) καὶ οἱ δημοσιῶναι (publicani) ⁵, χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἥδη τῆς ὑπατείας των (58 π.Χ.) ⁶, ὅτε οἱ ἱππεῖς εἶχον ἀντιταχθῇ εἰς

1) De prov. cons., 6 : constat nobilissimas virgines se in puteos abiecissee et morte voluntaria necessariam turpitudinem depulisse. Κατὰ τὸν Πλούταρχον (Κικέρων 24, 9, πβλ. Epist. ad Atticum XIV, 8, 1) ὁ Κικέρων εἰς Ἑλληνιστὶ γεγραμμένην ἐπιστολὴν του πρὸς Πέλοπα τὸν Βυζάντιον παραπονεῖται ὅτι δὲν ἔτυχε τιμῶν καὶ ψηφισμάτων παρὰ τῶν Βυζαντινῶν. Ἐπειδὴ δὲν γνωρίζομεν ἄλλας ὑπηρεσίας τοῦ Κικέρωνος πρὸς τὸ Βυζάντιον, εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι ἀνέμενε τὰς τιμὰς ταύτας ἔνεκα τῶν ἐν τῇ Συγχλήτῳ καταγγελιῶν αὐτοῦ περὶ τῶν καταχρήσεων τοῦ Πείσωνος.

2) πβλ. Bouché—Leclercq, ἔ.δ., σσ. 203—204.

3) J. Hatzfeld, Les Trafiquants Italiens dans l'Orient Hellénique, Paris 1919, σσ. 54—57, ἔνθα καὶ αἱ σχετικαὶ ἀρχαῖαι μαρτυρίαι.

4) Συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίας τοῦ Κικέρωνος (in C. Verrem, act. II, lib. III, 6, 12) αἱ Ρωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι διεκρίνοντο, ὡς πρὸς τὸ σύστημα φορολογίας, εἰς stipendiariae, εἰς τὰς ἐχούσας τὴν censoria locatio καὶ εἰς τὰς διατηρησάσας τὸ παλαιὸν φορολογικὸν τῶν σύστημα, ὡς ἡ Σικελία, ὅπου διετηρήθη ἐν ἰσχύϊ ὁ νόμος τοῦ Ἱέρωνος (lex Hieronica), πβλ. Stevenson, ἔ.δ., σ. 137.

5) Stevenson, ἔ.δ., σ. 115.

6) In Pisonem, 64. Δίων Κάσσιος 38, 16, 2.

τάς ἐνεργείας τοῦ δημάρχου Ποπλίου Κλωδίου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀμφότεροι συνέπραττον.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὡς ἀνθυπάτου τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐνῷ ἀκόμη εὑρίσκετο ἐν Ρώμῃ, λαβὼν ὁ Πείσων παρὰ τῶν Ἀπολλωνιατῶν διακόσια τάλαντα ἀπῆλλαξεν αὐτοὺς τῆς πρὸς τὸν Fufidius, Ρωμαῖον τραπεζίτην ἐξ Ἀρπίνου, ὁφειλῆς των παραδώσας συγχρόνως αὐτὸν εἰς τοὺς ὀφειλέτας ¹.

Ἀργότερον, ὅταν ὁ ἀνθύπατος ἐγκατεστάθῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἐπανειλημμένως ἐπενέβη εἰς τὰς μεταξὺ τῶν πόλεων καὶ τῶν Ρωμαίων δανειστῶν των χρηματικὰς διαφοράς, ὑποστηρίζων πάντοτε κατὰ τὸν Κικέρωνα τὸ συμφέρον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Συγκεκριμέναι βεβαίως περιπτώσεις δὲν ἀναφέρονται, ἀλλ' ἐκ τοῦ Κικέρωνος ἀορίστως πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ Πείσων ἐξεδίωκεν ἐκ τῶν κτήσεών των τοὺς Ρωμαίους ἐπιχειρηματίας ², ὅτι διεμοιράζετο μετὰ τῶν Ἑλλήνων ὀφειλετῶν τὰς περιουσίας τῶν Ρωμαίων πιστωτῶν των ³ καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μέτρων τούτων συνεκέντρωσεν εἰς χεῖράς του τετραστίαν περιουσίαν ⁴.

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι ὁ Πείσων δωροδοκούμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων προέβαινεν εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας. Ἄν καὶ τοῦτο δὲν πρέπει βεβαίως νὰ ἀποκλεισθῇ, ἔνεκα τῆς μεγάλης διαφθορᾶς τῶν ἐπαρχιακῶν ἀρχῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἐν τούτοις τὰ ὑπὸ τοῦ Πείσωνος ληφθέντα μέτρα ἦσαν ὅπως δὴ ποτε εὐεργετικὰ διὰ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἀγρίως κατεπιέζοντο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τοκογλύφων.

Ἄλλ' ὁ Πείσων δὲν παρέβλαψε μόνον τὰ συμφέροντα τῶν τραπεζιτῶν μετὰ τῆς αὐτῆς μανίας ἐπετέθη καὶ κατὰ τῶν πανισχύρων ἐταιρειῶν (societates) τῶν δημοσιωνῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξεμεταλλεύοντο μέχρι τότε τὴν Μακεδονίαν. Οὕτω χρησιμοποιοῦν ἀντὶ τῶν δημοσιωνῶν τοὺς δημοσίους δούλους τῆς ἐπαρχιακῆς διοικήσεως συνέλεξε τὸ ἐπώνιον ⁵, τὸ ὅποῖον αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ συγχρόνως ἀφῆρεσεν ἀπὸ τῶν δημοσιωνῶν τὴν εἰσπραξίν των φόρων τοῦ Δυρραχίου ⁶. Δὲν γνωρίζομεν βεβαίως ἂν τὰ μέτρα ταῦτα περιορίσθησαν εἰς τὰς δύο μόνον ταύτας περιπτώσεις ἢ ἂν ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς ἄλλας. Τὸ δεύτερον πάντως ἐνδεχόμενον δὲν πρέπει, νομίζομεν, νὰ ἀποκλεισθῇ.

Ὁ τρόπος δὲ οὗτος τῆς εἰσπράξεως τῶν ἐπαρχιακῶν φόρων, ὁ ὁποῖος συνη-

1) In Pisonem, 86 : Nonne, cum CC talenta tibi Apolloniatae Romae dedissent, ne pecunias creditas solverent, ultro Fufidium, equitem Romanum . . . creditorem debitoribus suis addixisti ? Περὶ τοῦ Fufidius, ἴδε Münzer, RE VII (1912), στ. 200—201 (ἐν λ. «Fufidius», ἀρ. 1). Ἐκτὸς τῆς γραφῆς CC talenta ὑπάρχει καὶ ἡ γραφή C talenta. Δὲν γνωρίζομεν περὶ ποίας Ἀπολλωνίας πρόκειται ἐνταῦθα, πιθανὸν ὅμως νὰ εἶναι ἡ Ἰλλυρικὴ, ἢ ὁποία ἀναφέρεται καὶ εἰς in Pis., 96 ὁμοῦ μετὰ τοῦ Δυρραχίου.

2) De prov. cons., 8 : bonis civis Romanos everteres, πβλ. de domo sua, 60.

3) Pro Sestio, 94 : bona creditorum civium Romanorum cum debitoribus Graecis divisisse.

4) In Pisonem, 48.

5) αὐτόθι, 87.

6) De prov. cons., 5, πβλ. pro Sestio, 94.

θίζετο κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ¹, ἦτο καινοφανὴς διὰ τὴν ἐποχὴν, χρησιμοποιοηθεὶς νῦν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πείσωνος, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Γαβινίου εἰς τὴν Συρίαν ².

Ἡ λήψις τῶν μέτρων τούτων ἐξώργισεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τοὺς Ρωμαίους πολίτας ³, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα ἐθίγοντο καιρίως, προεκάλεσε δὲ τὴν ὀξύτητα τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Κικέρωνος, τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστὸν τὸ ὑπὲρ τῶν ἱππέων καὶ τῶν δημοσιωνῶν ἐνδιαφέρον ⁴.

Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ὑπῆρξεν ἡ ἐν Μακεδονίᾳ δρᾶσις τοῦ Πείσωνος.

Δύο συνήθως ὀνόματα λαμβάνονται ὡς παραδείγματα κακῆς διακυβερνήσεως ἐπαρχίας: τὰ τοῦ C. Verres καὶ τοῦ L. Piso. Καὶ τῶν δύο τὴν περιγραφὴν ὀφείλομεν ⁵ εἰς τὸν Κικέρωνα, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς μεγάλης ρητορικῆς του δεινότητος παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἱστορίαν, οἷους τοὺς γνωρίζομεν.

Χωρὶς βεβαίως νὰ θέλωμεν νὰ ἀπαλλάξωμεν πάσης κατηγορίας τὸν Πείσωνα, τοῦ ὁποίου αἱ ἀπάνθρωποι μέθοδοι εἶναι χαρακτηριστικαὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπαρχιακῶν διοικητῶν, ὀφείλομεν ἐν τούτοις νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι οὗτος ἐνήργησε συμφώνως πρὸς τὰς ἐκτάκτους ἐξουσίας, τὰς ὁποίας ἔλαβε, μέχρι τινὸς δὲ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, τὰς ὁποίας ἐπροστάτευσε ἀπὸ τῆς ἀρπακτικότητος τῶν Ρωμαίων τοκογλύφων καὶ τῶν δημοσιωνῶν.

Ἄν εἰς τὸν στρατιωτικὸν τομέα ἐσημείωσεν ἀποτυχίας, τοῦτο πρέπει, νομίζομεν, νὰ ἀποδοθῇ ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ δυνάμεις του ἦσαν ὅπως δῆποτε ἀνεπαρκεῖς διὰ νὰ ἀντεπεξέλθουν κατὰ τῶν πολυαριθμῶν ἐχθρῶν τῶν περιστοιχιζόντων τὴν Μακεδονίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐπιπολαίαν ἐπιλογὴν τῶν ἐπαρχιακῶν διοικητῶν ὑπὸ τῆς Ρώμης τῶν χρόνων τῆς Δημοκρατίας, ἡ ὁποία ἀπέστελλε πολλὰκις εἰς τὰς ἐπαρχίας ἄνδρας στερουμένους στρατιωτικῶν ἱκανότητων ⁵.

Ὡς πρὸς τὰ ἰδιοτελεῖ διοικητικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔλαβε, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν συγχρόνων ἐπαρχιακῶν διοικητῶν ἔκαμνον χρῆσιν τῶν αὐ-

1) Rostovtzeff, *ἔ.ἀ.*, σ. 988.

2) αὐτόθι, σσ. 981—984.

3) In Pisonem, 96: *cives Romani, qui in his locis negotiantur, te unum solum suum sociorumque depulcatorem, vexatorem, praedonem, hostem venisse senserunt, πβλ. 98: quem negotiatores, quem publicani... omni cruciatu dignissimum putant.*

Ἄν καὶ τοιοῦτον μῖσος ἔτρεφον κατ' αὐτοῦ οἱ ἐν Ἑλλάδι Ρωμαῖοι, δὲν παρέλειψαν ἐν τούτοις νὰ τιμῇσουν διὰ ψηφισμάτων τὸν ἀνθύπατον, τὸν ὁποῖον ἐπιγραφὴ τις ἐκ Βεροίας, στηθεῖσα ὑπὸ τῶν Βεροιαίων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ «ἐννεκτῆμένων Ρωμαίων», ἀποκαλεῖ «ἐατῶν πάτρων», πβλ. Cormack, *ἔ.ἀ.*, σ. 76. Ὁ Πείσων τιμᾶται ἐπίσης καὶ εἰς ἑτέραν ἐπιγραφὴν ἐκ Σαμοθράκης (πβλ. Bloch, *ἔ.ἀ.*, σ. 487), ὅχι ὅμως ὑπὸ τῶν ἐν τῇ νήσῳ Ρωμαίων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς πόλεως. Ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος (in Pis., 93) ἀναφέρεται καὶ ἀνδριάς τοῦ Πείσωνος ἐν Δυρραχίῳ στηθεὶς κατ' ἐπιθυμίαν αὐτοῦ εἰς πολυσύχναστον τόπον τῆς πόλεως.

4) Ὁ Κικέρων, ὡς γνωστὸν, προήρχετο ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἱππέων, πβλ. Πλουτάρχου Κικέρων 11, 3.

5) Stevenson, *ἔ.ἀ.*, σ. 79.

τῶν μεθόδων καὶ ὅτι ὡς πρὸς ταῦτα δὲν ἦτο ὁ Πείσων οὔτε χειρότερος οὔτε καλλίτερος αὐτῶν ¹.

Ὁ Πείσων ἐπέλεξε τὸν ἴδιον τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ὡς ἐπαρχίαν, προτιμήσας αὐτὰς ἄλλων περισσότερον ἴσως προσοδοφόρων ἐπαρχιῶν. Ἄν εἰς τὴν ἐπιλογὴν ταύτην συνετέλεσεν ὁ θαυμασμός του πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ βεβαιώσωμεν. Γεγονὸς πάντως παραμένει ὅτι ὁ Πείσων ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν τέχνην, ὅτι ἐπροστάτευσεν Ἑλλήνας ποιητὰς καὶ φιλοσόφους καὶ ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐμύθη εἰς τὰ Ἑλληνικὰ μυστήρια ². Ἰδίως ἡ φιλία τοῦ Πείσωνος μετὰ τοῦ Φιλοδήμου, ὁ ὅποιος ἔγραψε πρὸς τιμὴν του ἐπιγράμματα καὶ διατριβάς, εἶναι ἴσως ἡ λαμπροτέρα ἀπόδειξις τῶν διαθέσεών του πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ³.

Σημασίαν τέλος ἔχει τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τοὺς τετραγμένους τούτους χρόνους τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ὅτε ἐλάχιστοι ἦσαν οἱ *nobiles* οἱ ἐπιδείξαντες μετριοπάθειαν, ὁ Πείσων παρέμεινεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν δοκιμασιῶν οὐδέτερος καὶ ὅτι ἐπανεὶλημμένος κατέβαλλε προσπαθείας ὅπως συμφυλίσῃ τοὺς ἀντιμαχομένους στρατηγοὺς, ἀρνηθεὶς νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἐπιφανῆ γαμβρὸν του Ἰούλιον Καίσαρα ⁴.

1) Drumann, *ἔ.δ.*, II, σ. 55.

2) Καθ' ὑπόθεσιν τοῦ Bloch (*ἔ.δ.*, σ. 488) στηριζομένην εἰς τὴν ἐν Σαμοθράκῃ στηθεῖσαν πρὸς τιμὴν τοῦ Πείσωνος ἐπιγραφὴν, καθ' ὅσον ὁ Κικέρων (in Pis., 89) ἀπλῶς ἀναφέρει τὴν μετάβασιν τοῦ ἀνθυπάτου εἰς Σαμοθράκην ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ τῆς ἐπαρχίας.

3) Ὁ Φιλόδημος ἔγραψε χαριέστατον ἐπίγραμμα διατηρηθὲν εἰς τὴν Παλατινὴν Ἀνθολογίαν (XI, 44), εἰς τὸ ὅποιον προσκαλεῖ εἰς γεῦμα τὸν φίλον καὶ προστάτην αὐτοῦ Πείσωνα, εἰς τὸν ὅποιον ἐπίσης ἀφιέρωσε τὴν διατριβὴν του «Περὶ τοῦ καθ' Ὁμηρον ἀγαθοῦ βασιλέως», πβλ. Bloch, *ἔ.δ.*, σ. 490.

4) R. Syme, *The Roman Revolution*, σσ. 62, 136, 517.